

Pensioenmonitor 2014

Een onderzoek naar kennis, houding en gedrag rondom de
oudedagsvoorziening onder de Nederlandse beroepsbevolking

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Samenvatting	6
Onderzoeksresultaten in detail	14
1. Kennis & bewustzijn	15
1.1. Financiële situatie na pensionering	15
1.2. AOW & eigen pensioenregeling	24
1.3. Life-events	32
2. Houding	36
3. Gedrag	39
3.1. Informatiebronnen	39
3.2. Maatregelen	43
3.3. Life-events	48

Bijlagen

I: Profiel

II: Onderzoeksverantwoording en certificering

Inleiding

Inleiding

Wijzer in geldzaken meet sinds 2009 jaarlijks het pensioenbewustzijn onder werknemers die via de werkgever hun pensioen opbouwen. Sinds 2013 voert GfK dit onderzoek uit, waarbij gekozen is voor een gewijzigde aanpak. Het doel van de **Wijzer in geldzaken Pensioenmonitor** is:

‘periodiek inzicht verschaffen en signaleren en monitoren van ontwikkelingen inzake de kennis, de houding en het gedrag van consumenten ten aanzien van hun financiële situatie op de oudedag alsmede de gebeurtenissen en factoren die daar invloed op hebben.’

Het onderzoek is representatief voor de beroepsbevolking (werkzaam in loondienst, als ondernemer of werkloos en beschikbaar voor minstens 12 uur per week).

Het rapport begint met de conclusies, daarna wordt in detail ingezoomd op de resultaten. Hierbij wordt de volgende indeling gehanteerd:

Kennis/bewustzijn

- eigen pensioenkennis
- AOW- en pensioenleeftijd en inkomsten & uitgaven na pensionering
- impact van life-events op de financiële situatie na pensionering en overlijden

Houding

- urgentie ten aanzien van verdiepen in de financiële situatie na pensionering
- risicobereidheid en bereidheid tot het aanpassen van het uitgavenpatroon

Gedrag

- gebruik (en bekendheid) van bronnen voor pensioeninformatie
- verdiepen in de eigen pensioensituatie
- anticiperen op oudedag en overlijden bij het nemen van grote financiële beslissingen

In dit rapport lichten we alle significante verschillen tussen subgroepen uit in bullets onder de grafieken. Gekeken is naar de variabelen: geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudinkomen en beroepsbevolking. Ook vergelijken we waar mogelijk 2013 en 2014 met elkaar.

Samenvatting

De belangrijkste conclusies van de Pensioenmonitor 2014

- A. Groot deel beroepsbevolking maakt zich weinig zorgen over (het eigen) pensioen
- B. Pensioenkennis, -houding en -gedrag ten opzichte van 2013 nauwelijks in beweging
- C. Kennis van beroepsbevolking over pensioenen is niet groot
- D. De groep die urgentie voelt van zich verdiepen in pensioen is groter dan de groep die dat ook daadwerkelijk doet
- E. Meerderheid neemt een of meerdere maatregelen om straks te kunnen blijven leven zoals nu
- F. Men is zich bewust van invloed van life-events op de financiële situatie na pensioen en na overlijden, maar houdt er niet altijd rekening mee
- G. Niet elke groep gaat hetzelfde om met pensioenen

A. Groot deel beroepsbevolking maakt zich weinig zorgen over pensioen

Algemeen: Meerderheid heeft wel eens nagedacht over inkomsten en/of uitgaven na pensioen

	Bewust (nagedacht over inkomsten/uitgaven na pensionering)	Onbewust (niet nagedacht over inkomsten/uitgaven na pensionering)
Bezorgd (redelijk) veel zorgen over levensstandaard na pensionering)	Bewust bezorgd 19%	Onbewust bezorgd 7%
Onbezorgd (weinig/geen zorgen over levensstandaard na pensionering)	Bewust onbezorgd 44%	Onbewust onbezorgd 30%

- Drie kwart van de beroepsbevolking maakt zich **weinig of helemaal geen zorgen** of het na pensionering voldoende geld heeft om normaal van te leven (74%).
- Zes op de tien hebben **wel eens nagedacht** over inkomsten en/of uitgaven na pensionering (63%). 44% heeft over beide nagedacht.
- Bijna de helft (44%) is **'bewust onbezorgd'**: deze groep heeft nagedacht over inkomsten en/of uitgaven en maakt zich weinig/geen zorgen over de levensstandaard na pensionering.
- Meer **21-34 jarigen** zijn onbewust onbezorgd (51%) en minder zijn bewust onbezorgd (27%).
- Bij **50-plussers** zien we een omgekeerd beeld: 15% is onbewust onbezorgd en 56% bewust onbezorgd.

B. Pensioenkennis, -houding en -gedrag nauwelijks in beweging

Algemeen: er zijn weinig verschillen met 2013

- Voor zover vergeleken kan worden met 2013 zien we weinig verschillen in kennis, houding en gedrag rondom pensioen.
- Opvallend is dat dit jaar meer mensen aangeven eerder te willen stoppen met werken dan op de AOW-leeftijd (36% versus 27% in 2013). Het verschil zou te maken kunnen hebben met het stellen van de vraag na het laten zien van de daadwerkelijke AOW-leeftijd. In 2013 kreeg men niet de daadwerkelijke leeftijd te zien.
- Daarnaast zien we dat het bewustzijn van de invloed van de life-events (uitgezonderd een andere woning kopen) op de financiële situatie na pensionering iets toegenomen is.
- En ook zien we subtiele verschuivingen in:
 - geregeld tijd vrijmaken om zich in de pensioensituatie te verdiepen (in 2014 zijn meer mensen het hier mee oneens (57% versus 65% in 2013).
 - het belangrijk vinden om goed op de hoogte te zijn van de financiële situatie na pensionering (in 2014 zijn iets meer mensen het hier mee eens, 50% versus 48% in 2013).
 - evenveel willen blijven verdienen na pensionering (in 2014 zijn meer mensen het hier mee eens, 47% versus 43%).

C. Kennis van beroepsbevolking over pensioen niet groot

Kennis & bewustzijn: overgrote meerderheid niet bekend met benodigde en werkelijke pensioenuitkering

- Een derde van de beroepsbevolking denkt op de hoogte te zijn van het eigen inkomen na pensionering en de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen.
- Men verwacht gemiddeld minder te ontvangen na pensionering (inclusief AOW-uitkering) dan nodig te hebben:

Inschatting <u>te ontvangen</u> pensioenuitkering (% van laatstverdiende inkomen)	Inschatting <u>benodigde</u> pensioenuitkering (% van laatstverdiende inkomen)
60%	71%

N.B. 50% van de totale beroepsbevolking kon geen inschatting maken van de benodigde pensioenuitkering.

- Driekwart is (helemaal) niet zeker van de inschatting van de te ontvangen pensioenuitkering en een kwart heeft (via internet) berekend of via een adviseur gehoord wat de benodigde pensioenuitkering zou moeten zijn.

Kennis & bewustzijn: meer kennis over AOW dan over de eigen pensioenregeling

- De feiten over de AOW zijn bij de meeste mensen wel bekend, de onbekendheid met het eigen pensioen is echter groot:
 - Vier op de tien weten niet in welke regeling ze pensioen opbouwen;
 - Zes op de tien weten niet of hun werkgeverspensioen wordt geïndexeerd of verlaagd.

Kennis & bewustzijn: twee op de tien willen met werken stoppen op de daadwerkelijke AOW-leeftijd

- De gemiddelde leeftijd waarop men verwacht de eerste AOW-uitkering te ontvangen is 67,5 jaar.
- Een op de acht verwacht op 65-jarige leeftijd de eerste AOW-uitkering te ontvangen.
- Bijna een op de zes krijgt volgens de AOW-tool de eerste AOW-uitkering later dan verwacht.
- Een derde weet nog niet wanneer ze wil stoppen met werken, een derde wil eerder stoppen dan op de AOW-leeftijd.

D. De groep die urgentie voelt van verdiepen in pensioen is groter dan de groep die dat ook daadwerkelijk doet

Houding & gedrag: ongeveer de helft van de beroepsbevolking ziet de urgentie van het zich verdiepen in de financiële situatie na pensionering (53%)

- De groep die zich ook daadwerkelijk verdiept in de eigen financiële pensioensituatie is echter kleiner:
 - Een derde bestudeert de informatie die ze van het pensioenfonds/-verzekeraar ontvangt (34%) en
 - één op de tien maakt geregeld tijd vrij om zich in de pensioensituatie te verdiepen (11%).

- Ook is een aantal bronnen voor informatie over pensioenen wel bekend bij een (groot) deel van de beroepsbevolking, maar worden ze minder geraadpleegd. De bronnen met de hoogste bekendheid zijn:
 - Pensioenfonds/-verzekeraar (79%)
 - Werkgever (76%)
 - Mijnpensioenoverzicht.nl (66%)

- De meest geraadpleegde informatiebronnen zijn bronnen die informatie geven over de eigen situatie: het UPO (29%) en Mijnpensioenoverzicht.nl (34%).

- Zowel bij het UPO als bij Mijnpensioenoverzicht.nl verwacht drie kwart (ongeveer) te krijgen wat er op het desbetreffende pensioenoverzicht staat. Eén op de zeven twijfelt of men later überhaupt pensioen krijgt.

E. Meerderheid neemt een of meerdere maatregelen om straks te kunnen blijven leven zoals nu

Gedrag: sparen via een spaarrekening/deposito (63%) en zorgen voor minder uitgaven te zijner tijd (62%) meest populaire maatregelen bij beroepsbevolking

- Ook geeft de helft aan vermogen op te bouwen via de eigen woning om straks te kunnen leven zoals nu. Een derde noemt langer doorwerken als maatregel.
- Beleggen is de minst genoemde maatregel (18%).
- Een buffer willen aanhouden voor onvoorziene gebeurtenissen en onzekerheid over de hoogte van de pensioenuitkering zijn de belangrijkste redenen om maatregelen te nemen (respectievelijk 60% en 40%).

F. Men is zich bewust van invloed van life-events op de financiële situatie na pensioen en na overlijden, maar houdt er niet altijd rekening mee

Life-events & pensioen: Bewustzijn mogelijke invloed van life-events op de financiële situatie na pensionering is groot

- Ongeveer de helft is zich goed bewust van de mogelijke invloed die life-events hebben op de financiële situatie na pensionering. Een uitzondering hierop is 'een (andere) woning kopen': een op de vier is zich goed bewust van een mogelijke invloed van dit event. Men is zich het meest bewust van de mogelijke invloed van minder uren gaan werken op de financiële situatie na pensionering, ruim zes op de tien is zich hier goed bewust van.
- Bewustzijn betekent lang niet altijd dat er ook rekening gehouden wordt met die mogelijke invloed: de **ervaren** gebeurtenissen waarbij men het meest rekening heeft gehouden met mogelijke financiële gevolgen voor het pensioen zijn: overlijden partner (45%), woning kopen (38%), scheiden/uit elkaar gaan (34%).

Life-events & overlijden: Ook hier zien we dat bewustzijn lang niet altijd betekent dat er ook rekening gehouden is met de gevolgen voor de financiële situatie na het overlijden

- Ongeveer de helft van de beroepsbevolking is zich goed bewust van de mogelijke invloed die de genoemde life-events hebben op de financiële situatie van het huishouden na overlijden van zichzelf of partner.
- Vier op de tien hebben bij het kopen van een woning rekening gehouden met gevolgen voor de financiële situatie van het huishouden na overlijden. Bij andere **ervaren** events is minder rekening gehouden met de gevolgen na overlijden.
- Verzekering(en) afsluiten en eigen vermogen opbouwen zijn de belangrijkste maatregelen om na een overlijden te kunnen blijven leven zoals nu.
- Mensen die een overlijden hebben meegemaakt lijken beter op de hoogte van pensioen en meer zeker van de schattingen die ze maken omtrent de te ontvangen en benodigde pensioenuitkering. Ook verdiepen ze zich meer in de informatie die ze krijgen.

G. Niet elke groep gaat hetzelfde om met pensioenen

Verschillen tussen subgroepen: o.a. tussen ondernemers en overige beroepsbevolking

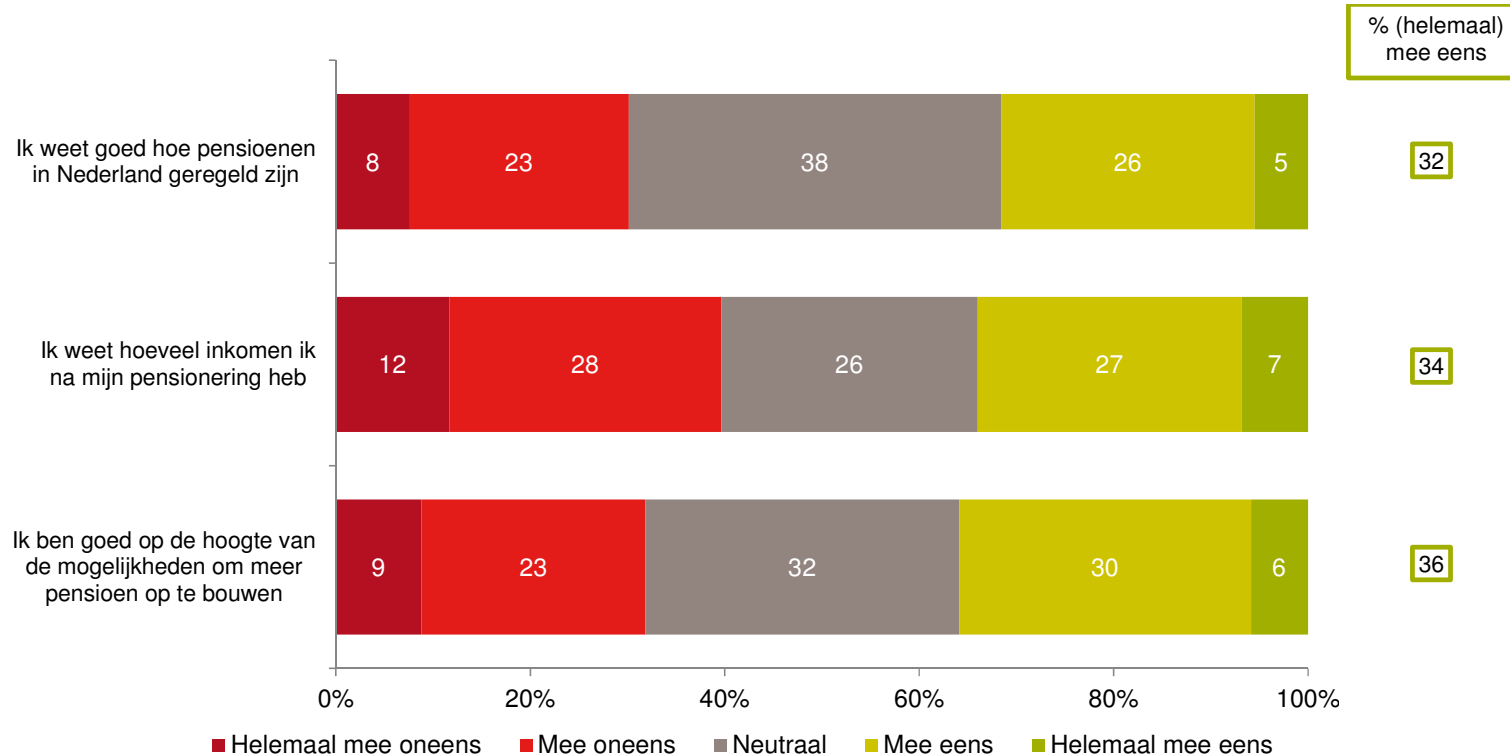
- Mannen, 50-plussers, hoger opgeleiden en hogere inkomens over het algemeen iets actiever op pensioengebied, zij:
 - hebben meer pensioenkennis,
 - verdiepen zich meer in hun eigen pensioen en
 - nemen meer maatregelen om later te leven zoals nu.
- Daarnaast zien we een aantal verschillen tussen ondernemers en de overige beroepsbevolking. Deze verschillen worden deels veroorzaakt door het feit dat ondernemers niet via een werkgever pensioen opbouwen. We zien dat bijvoorbeeld terug in de motieven om maatregelen te nemen voor na pensionering:
 - 46% van de ondernemers geeft aan maatregelen te treffen om na pensionering te kunnen blijven leven als nu, omdat geen werknemerspensioen wordt opgebouwd. Tegen 4% van de overige beroepsbevolking.
 - Nog eens drie op de tien (28%) ondernemers geven aan dat het AOW en werknemerspensioen niet voldoende zijn om de kosten te zijner tijd te kunnen betalen (19% van de overige beroepsbevolking noemt deze reden).

Onderzoeksresultaten in detail

1. Kennis & bewustzijn

1.1. Financiële situatie na pensionering

Een derde van de beroepsbevolking denkt op de hoogte te zijn van het eigen inkomen na pensionering en de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen

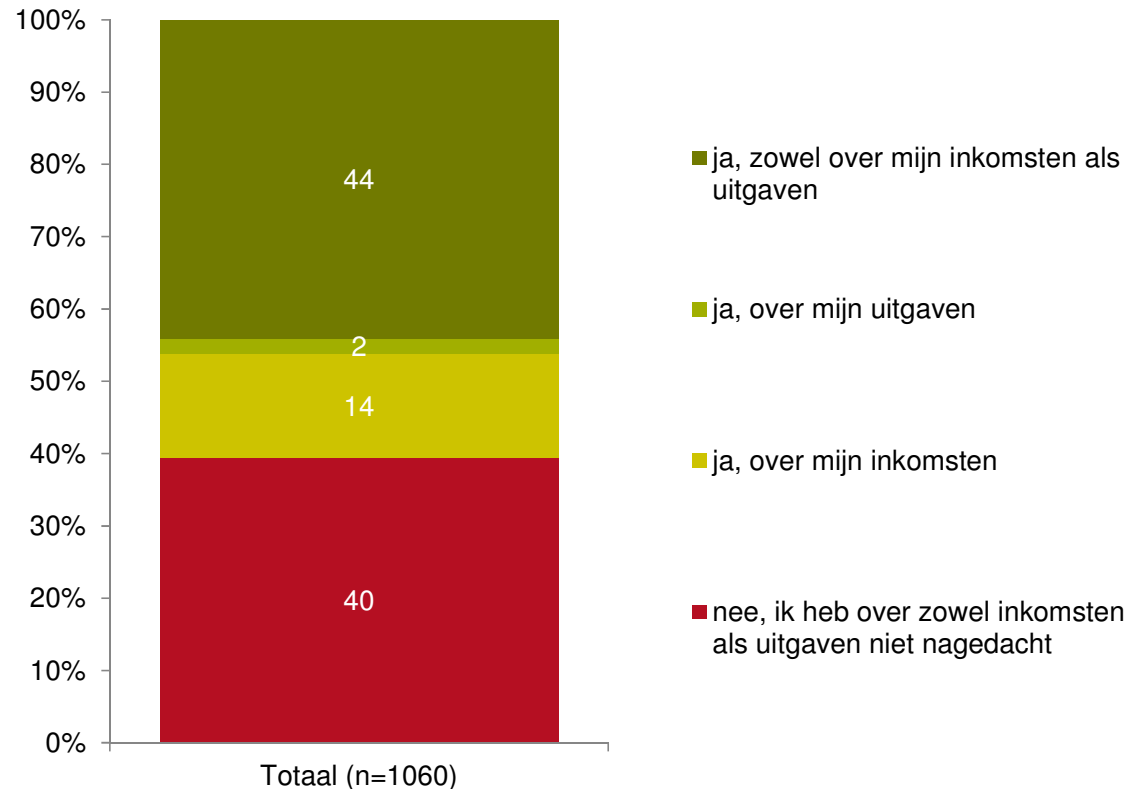

- ✓ Een derde geeft aan goed te weten hoe pensioenen in Nederland geregeld zijn (32%). Meer mensen met een inkomen onder modaal (38%) en iets meer vrouwen (34%) geven aan het (helemaal) oneens te zijn met de stelling. In vergelijking met andere subgroepen geven 50-plussers (40%), hoger opgeleiden (40%) en respondenten met hogere inkomens (39%) vaker aan dat ze goed weten hoe pensioenen in Nederland geregeld zijn.
- ✓ Respondenten die een overlijden hebben meegemaakt, zijn beter op de hoogte; 45% geeft aan goed te weten hoe pensioenen in Nederland geregeld zijn en 56% weet hoeveel inkomen zij na pensionering hebben, daarnaast zijn zij het minder oneens met de stelling "Ik ben goed op de hoogte van de mogelijkheden om meer pensioen op te bouwen" (17% vergeleken met 32% totaal).

B1: Kunt u steeds aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met onderstaande stellingen?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Zes op de tien heeft wel eens nagedacht over de inkomsten en/of uitgaven na pensionering

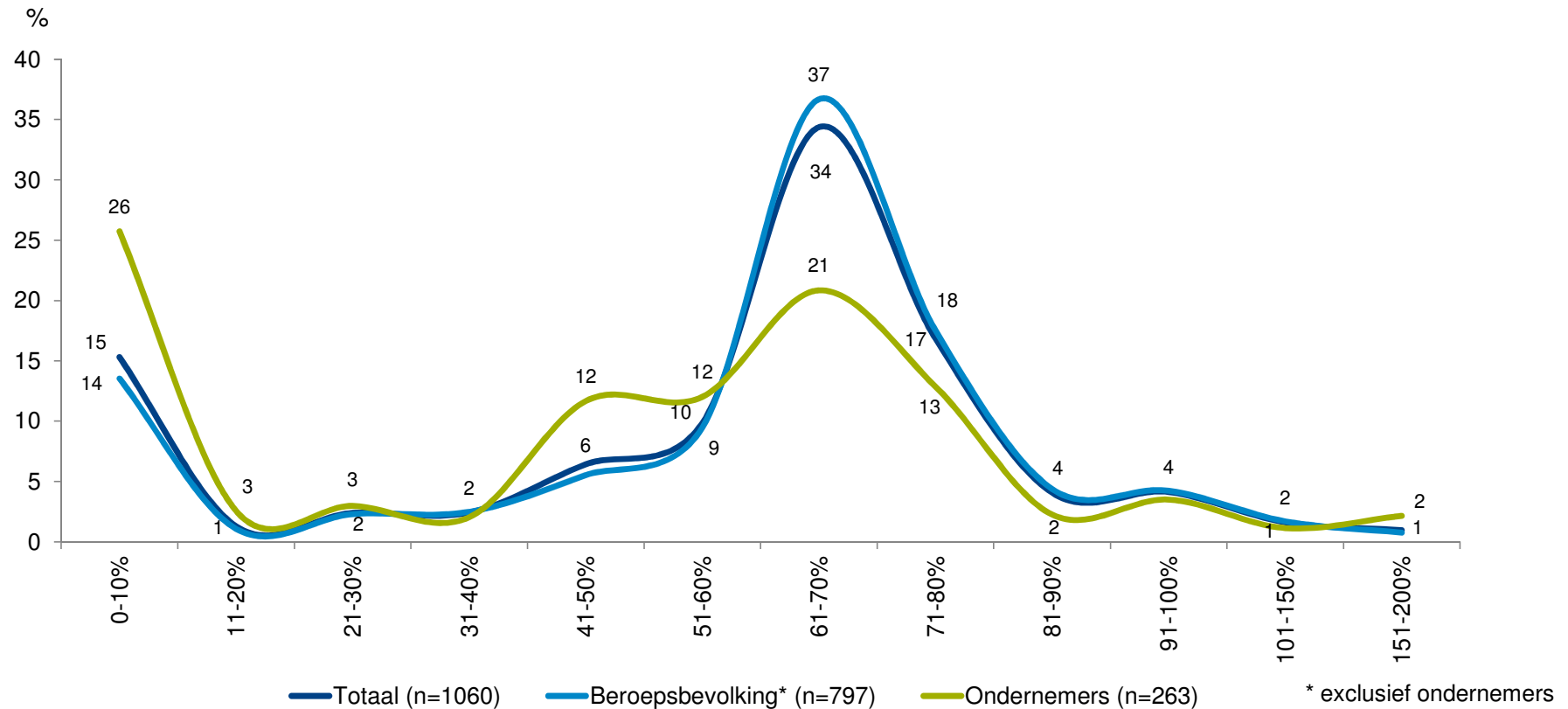

- ✓ 44% van de beroepsbevolking heeft over zowel inkomsten als uitgaven nagedacht.
- ✓ Meer 50-plussers (61%), hoger opgeleiden (51%) en boven-modale inkomens (52%) hebben nagedacht over zowel hun inkomsten als uitgaven.
- ✓ Bijna drie kwart (72%) van de respondenten die een overlijden hebben meegemaakt, heeft nagedacht over zowel inkomsten als uitgaven.

B2: Heeft u wel eens nagedacht over uw inkomsten en uitgaven na uw pensionering?

Basis: alle respondenten
n=1060

Gemiddeld schat men in dat de pensioenuitkering 60% van het laatstverdiende inkomen is

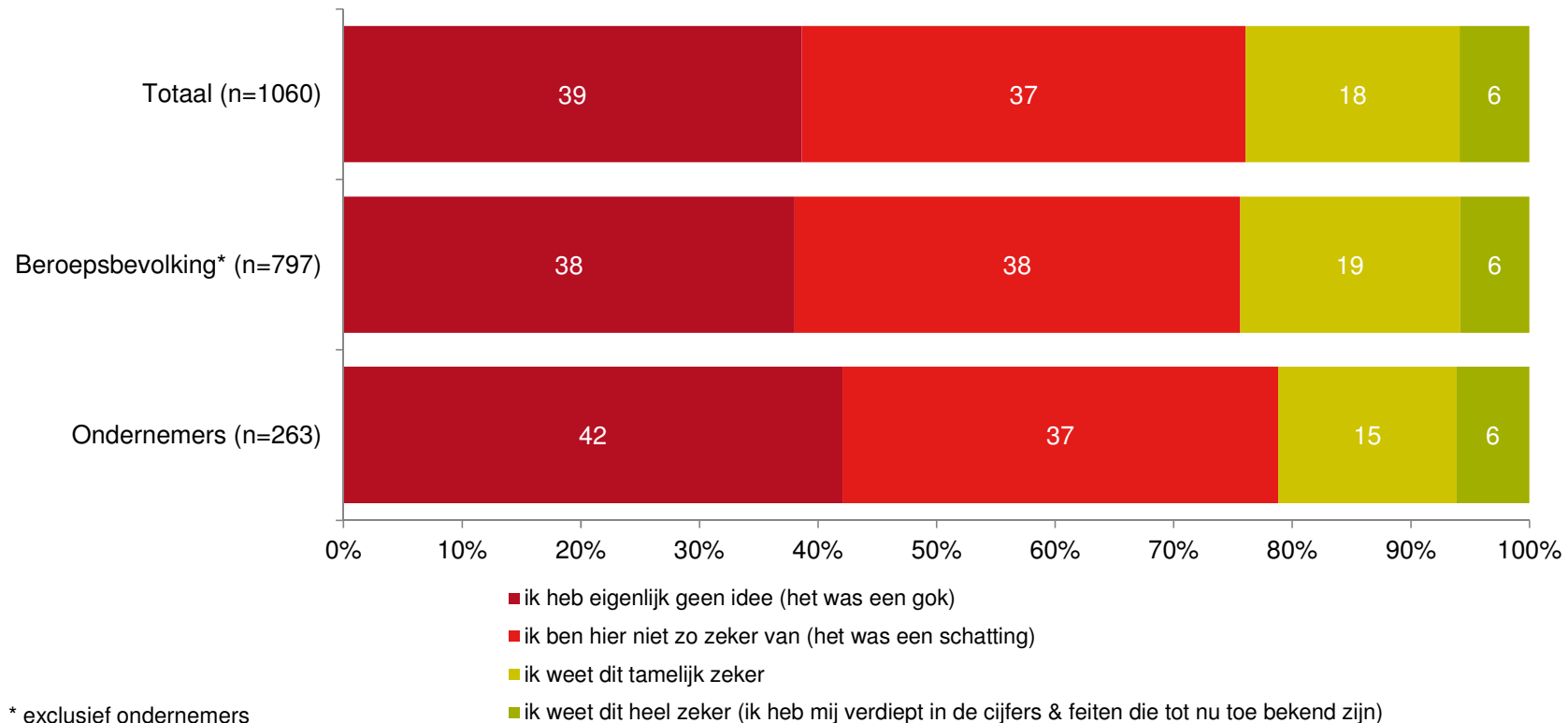
- ✓ Ruim een derde van de totale beroepsbevolking (34%) schat dat de netto pensioenuitkering na pensionering tussen de 61% en 70% van het laatstverdiende inkomen zal liggen.
- ✓ 28% van de beroepsbevolking schat in meer dan 70% van het laatstverdiende inkomen te ontvangen.
- ✓ Ondernemers verwachten een lagere pensioenuitkering dan het overige deel van de beroepsbevolking (gemiddeld respectievelijk 52% en 62% van het laatstverdiende inkomen).

B3a: Kunt u inschatten hoe hoog uw (netto) pensioenuitkering (inclusief AOW-uitkering) zal zijn na pensionering?

Basis: alle respondenten (n=1060)
Ondernemers (n=263)
Overige beroepsbevolking (n=797)

Let op: Het is onduidelijk hoe ondernemers deze vraag hebben opgevat, omdat zij niet altijd een vast inkomen hebben en meestal geen pensioen opbouwen via werkgever.

Een meerderheid is (helemaal) niet zeker van de gemaakte inschatting van de pensioenuitkering

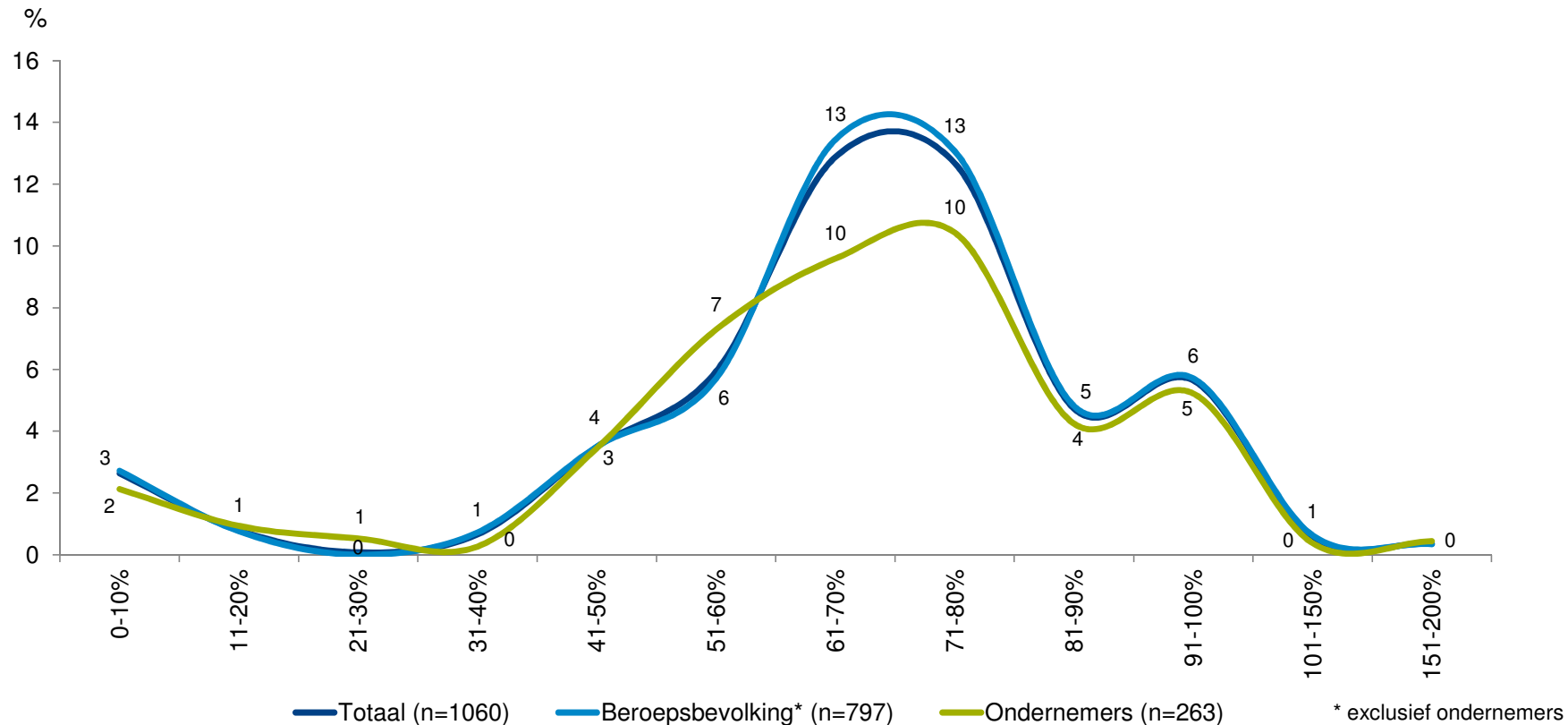

- ✓ Een klein deel (6%) van de totale beroepsbevolking heeft zich verdiept in de cijfers & feiten die tot nu toe bekend zijn en is heel zeker van zijn/haar eigen inschatting.
- ✓ Boven modale inkomens (10%), mannen (8%) en 50-plussers (9%) zijn iets vaker heel zeker van hun inschatting. Daarentegen geven iets minder vrouwen aan heel zeker te zijn van hun inschatting (4%).

B3b: Hoe zeker bent u van uw eigen inschatting?

Basis: alle respondenten
n=1060

Gemiddeld schat men in 71% van het laatstverdiende inkomen nodig te hebben na pensionering

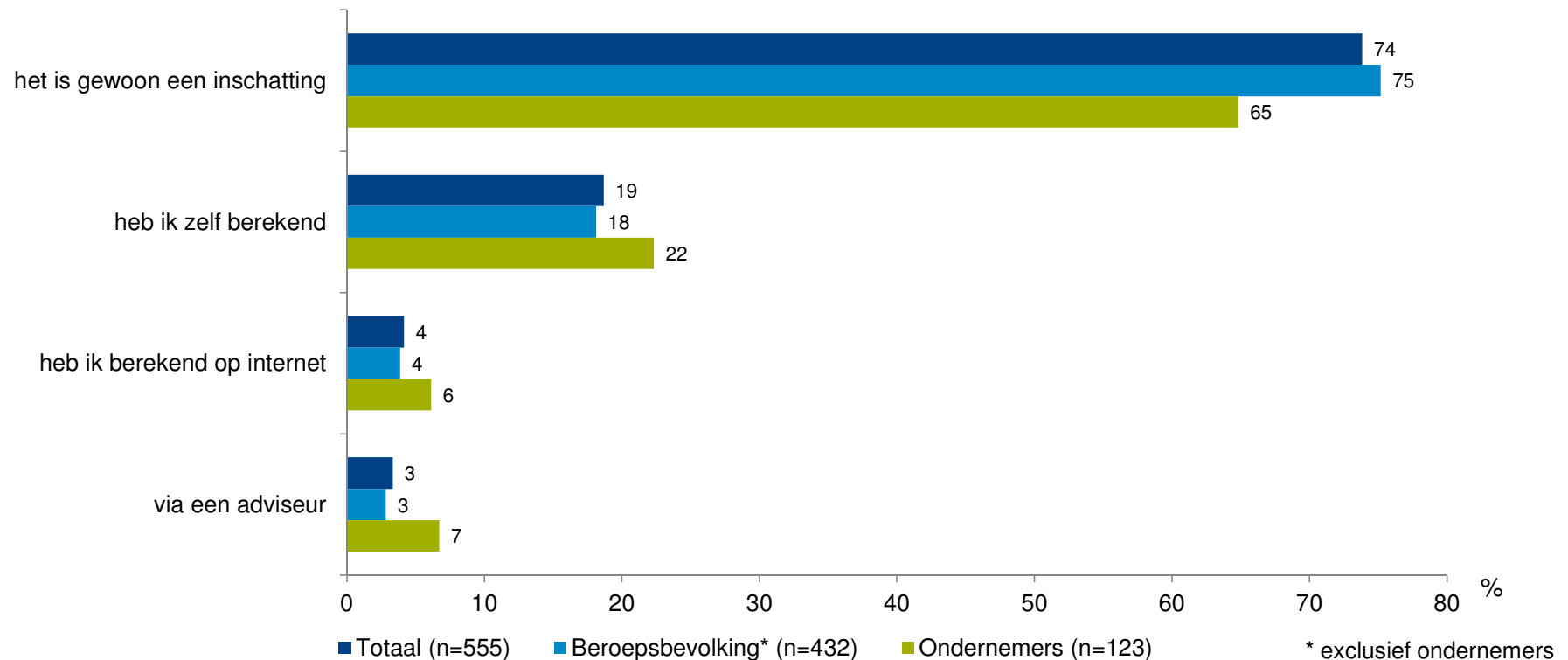
- ✓ Gemiddeld verwachten zowel ondernemers als het overige deel van de beroepsbevolking 71% van het laatstverdiende inkomen nodig te hebben na pensionering.
- ✓ De inschattingen van de meeste subgroepen zitten tussen de 67% en 74%. Onder modale inkomens maken een iets hogere inschatting (78%), werklozen een iets lagere (65%).

N.B. Ongeveer de helft van de respondenten heeft aangegeven "echt niet te weten" hoeveel pensioenuitkering men na pensionering nodig denkt te hebben (respectievelijk 50% van de totale beroepsbevolking, 55% van de ondernemers en 49% van de overige beroepsbevolking). In bovenstaande grafiek zijn de antwoorden weergegeven van de groep die wél een inschatting heeft gemaakt.

B3c: Kunt u inschatten hoeveel (netto) pensioenuitkering (inclusief AOW-uitkering) u na uw pensionering nodig zult hebben?

Basis: alle respondenten

Drie kwart heeft niet berekend of laten berekenen wat nodig is na pensionering, maar heeft het geschat

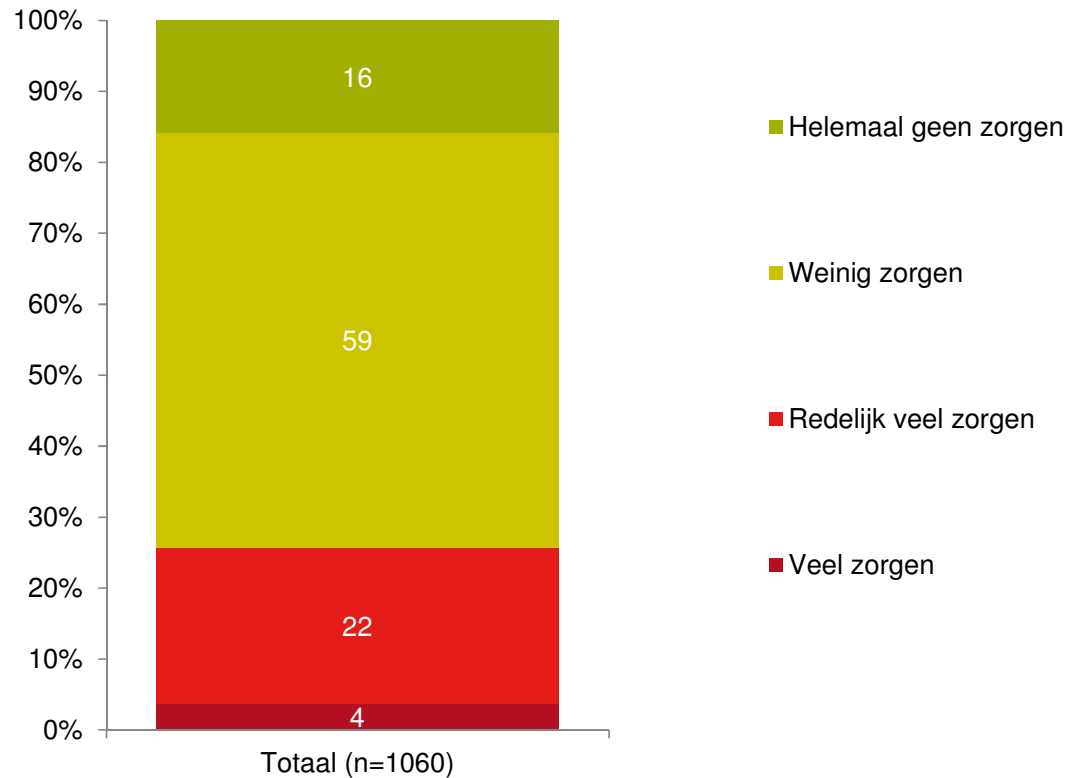

- ✓ De groep ondernemers die het benodigde inkomen na pensionering heeft geschat, is kleiner dan de groep van de overige beroepsbevolking (respectievelijk 65% en 75%).
- ✓ De groep 50-plussers geeft vaker dan gemiddeld aan dat ze het benodigde pensioen zelf berekend hebben (27%) of dat ze het zelf berekend hebben op internet (7%) en juist minder vaak dat ze het zelf geschat hebben (63%). Hoog opgeleiden geven eveneens minder dan gemiddeld (67%) aan dat zij het benodigde inkomen na pensionering geschat hebben.

B3d: Hoe bent u tot deze inschatting gekomen?

Basis: alle respondenten exclusief degenen die echt geen inschatting weten te maken van benodigde pensioenuitkering (n = 555).

Een kwart van de beroepsbevolking maakt zich zorgen of men na pensionering voldoende geld heeft

- ✓ Boven modale inkomens maken zich nog minder zorgen (83% maakt zich geen/weinig zorgen) dan gemiddeld over of zij na pensionering voldoende geld over hebben om normaal van te leven.

B4: In hoeverre maakt u zich zorgen over of u na uw pensionering voldoende geld heeft om normaal van te leven?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Bijna de helft van de beroepsbevolking is ‘bewust onbezorgd’: zij hebben nagedacht over inkomsten/uitgaven na pensionering, maar maken zich er geen zorgen over

	Bewust (nagedacht over inkomsten/uitgaven na pensionering)	Onbewust (niet nagedacht over inkomsten/uitgaven na pensionering)
Bezorgd (redelijk) veel zorgen over levensstandaard na pensionering)	Bewust bezorgd 19%	Onbewust bezorgd 7%
Onbezorgd (weinig/geen zorgen over levensstandaard na pensionering)	Bewust onbezorgd 44%	Onbewust onbezorgd 30%

- ✓ Na de groep “bewust onbezorgden” is de groep “onbewust onbezorgden” met 30% het grootst, deze groep heeft niet nagedacht over inkomsten en/of uitgaven na pensionering en maakt zich ook geen zorgen over hun levensstandaard na pensionering (terecht of onterecht).
- ✓ Ten opzichte van 2013 zien we geen noemenswaardige verschillen tussen de vier groepen.
- ✓ Meer 21-34 jarigen zijn onbewust onbezorgd (51%) en minder zijn bewust onbezorgd (27%). Bij 50-plussers zien we een omgekeerd beeld: 15% is onbewust onbezorgd en 56% bewust onbezorgd.

B2. Heeft u wel eens nagedacht over uw inkomsten en uitgaven na uw pensionering?

B4. In hoeverre maakt u zich zorgen over of u na uw pensionering voldoende geld heeft om normaal van te leven?

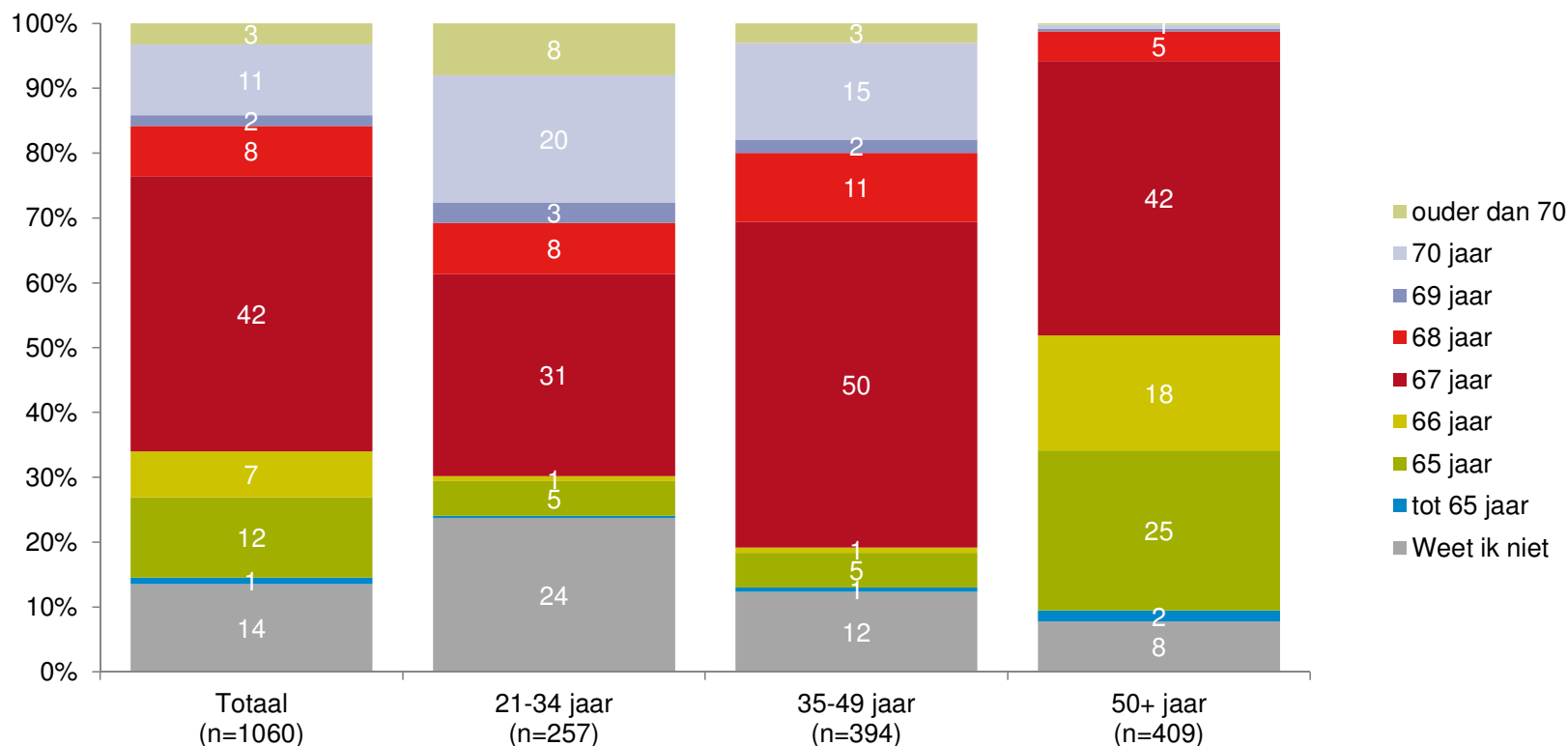
Basis: alle respondenten

n = 1060

1. Kennis & bewustzijn

1.2. AOW & eigen pensioenregeling

De gemiddelde leeftijd waarop men verwacht de eerste AOW uitkering te ontvangen is 67,5 jaar

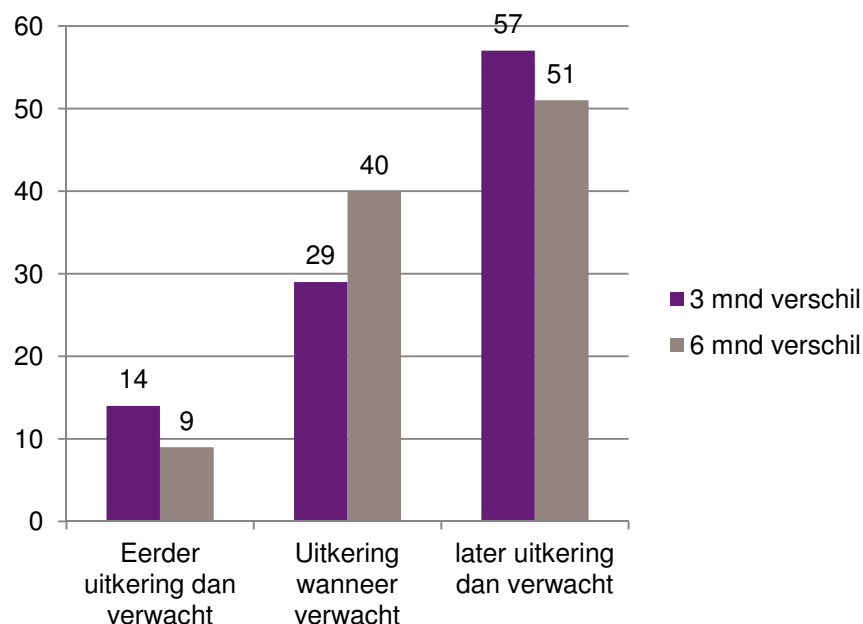

- ✓ Van de totale beroepsbevolking verwacht 12% op 65-jarige leeftijd de eerste AOW-uitkering te ontvangen, met name 50-plussers (25%) en lager opgeleiden (21%) verwachten dit.
- ✓ 14% weet het echt niet (bij de ondernemers is dit 22%, bij de overige beroepsbevolking 12%).
- ✓ Bijna alle subgroepen schatten de leeftijd waarop men de eerste AOW-uitkering ontvangt gemiddeld rond de 67,5 jaar. In de leeftijdsubgroepen maken 21-34 jarigen en 35-49 jarigen een iets hogere inschatting (respectievelijk 68,6 en 68 jaar), terwijl 50-plussers juist een iets lagere inschatting maken van 66,5% jaar.

B5a: Op welke leeftijd schat u in dat u uw eerste AOW-uitkering zult ontvangen?

Basis: alle respondenten

Bijna zes op de tien krijgen de eerste AOW-uitkering later dan ze verwachten

Verschil in jaren	%
5 of meer jaar eerder uitkering dan verwacht	0
Tussen 4 en 5 jaar eerder uitkering dan verwacht	1
Tussen 3 en 4 jaar eerder uitkering dan verwacht	1
Tussen 2 en 3 jaar eerder uitkering dan verwacht	0
Tussen 1 en 2 jaar eerder uitkering dan verwacht	5
Maximaal 1 jaar eerder uitkering dan verwacht	13
Verwachting gelijk aan daadwerkelijke pensioenleeftijd	18
Maximaal 1 jaar later uitkering dan verwacht	19
Tussen 1 en 2 jaar later uitkering dan verwacht	18
Tussen 2 en 3 jaar later uitkering dan verwacht	10
Tussen 3 en 4 jaar later uitkering dan verwacht	11
Tussen 4 en 5 jaar later uitkering dan verwacht	4
5 of meer jaar later uitkering dan verwacht	2

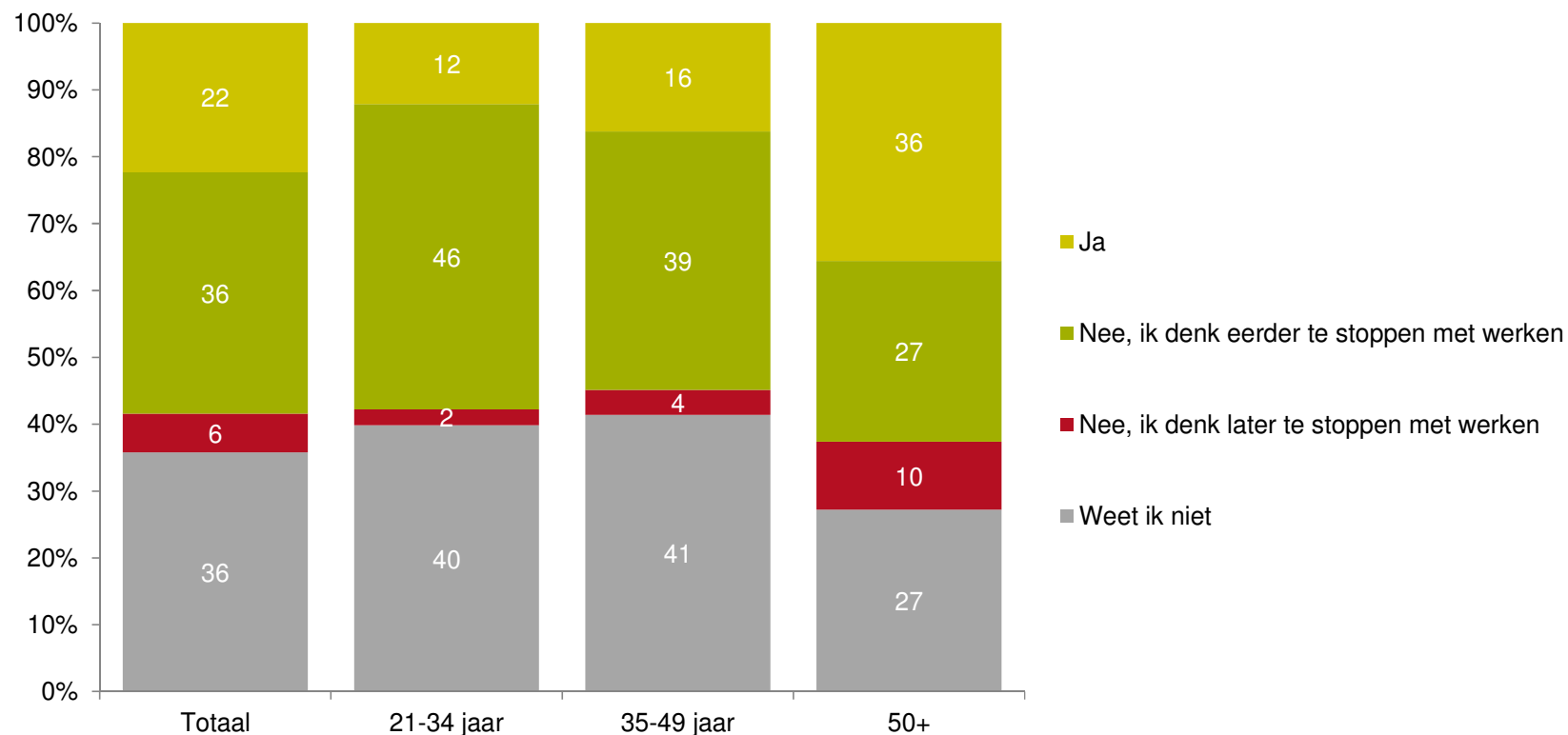
- ✓ 57% krijgt volgens de AOW-tool later de eerste AOW-uitkering dan verwacht wordt. Er is hier gekeken naar een verschil groter dan drie maanden.
- ✓ Bij 29% is het verschil tussen inschatting van de leeftijd waarop de eerste uitkering wordt ontvangen en de daadwerkelijke leeftijd drie maanden of minder.
- ✓ Drie kwart (73%) wijkt twee jaar of minder af van de daadwerkelijke AOW-uitkeringsleeftijd.

B5a: Op welke leeftijd schat u in dat u uw eerste AOW-uitkering zult ontvangen?

B5a2: AOW tool

Basis: alle respondenten met antwoord op beide vragen (n=708)

Ruim een derde weet nog niet wanneer men wil stoppen met werken en ruim een derde denkt eerder te stoppen met werken dan op de AOW-leeftijd

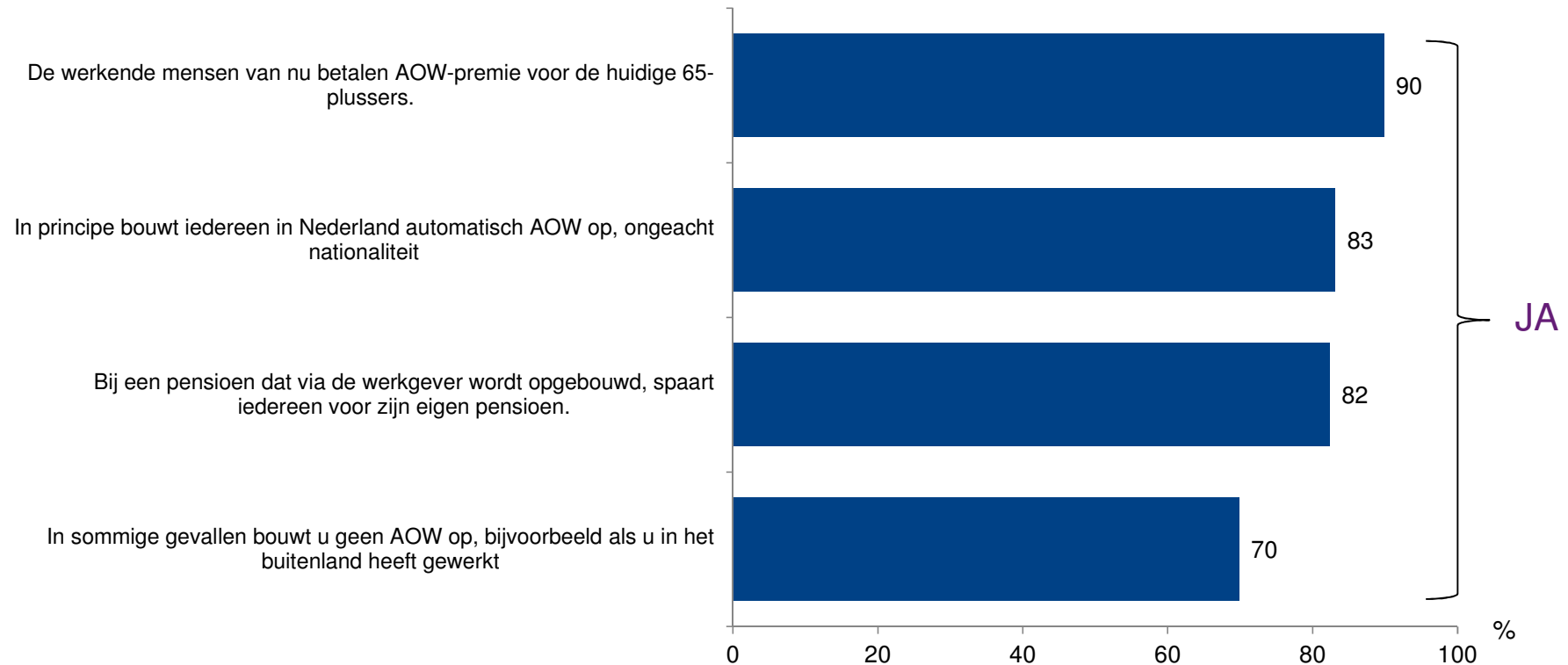

- ✓ Hoe jonger des te groter het deel dat eerder denkt te stoppen met werken. Het percentage van de 21-34 jarigen ligt op 46%, voor 35-49 jarigen op 39% en voor 50-plussers op 27%.
- ✓ Meer ondernemers willen later stoppen (13%). Gemiddeld willen deze 'latere stoppers' 5,6 jaar later stoppen.
- ✓ Voor inkomen geldt hoe hoger het inkomen, des te groter het deel dat eerder denkt te stoppen met werken. Van mensen met een onder modaal inkomen ligt dit percentage op 28%, voor mensen met een modaal inkomen op 32% en voor mensen met een boven modaal inkomen op 45%.

B5b: Is dit ook de leeftijd waarop u voornemens bent te stoppen met werken? (*na het zien van daadwerkelijke AOW-leeftijd*)

Basis: alle respondenten die hun geboortedatum hebben ingevuld
n = 1039

Zeven op de tien respondenten zijn er van op de hoogte dat in sommige situaties geen AOW wordt opgebouwd

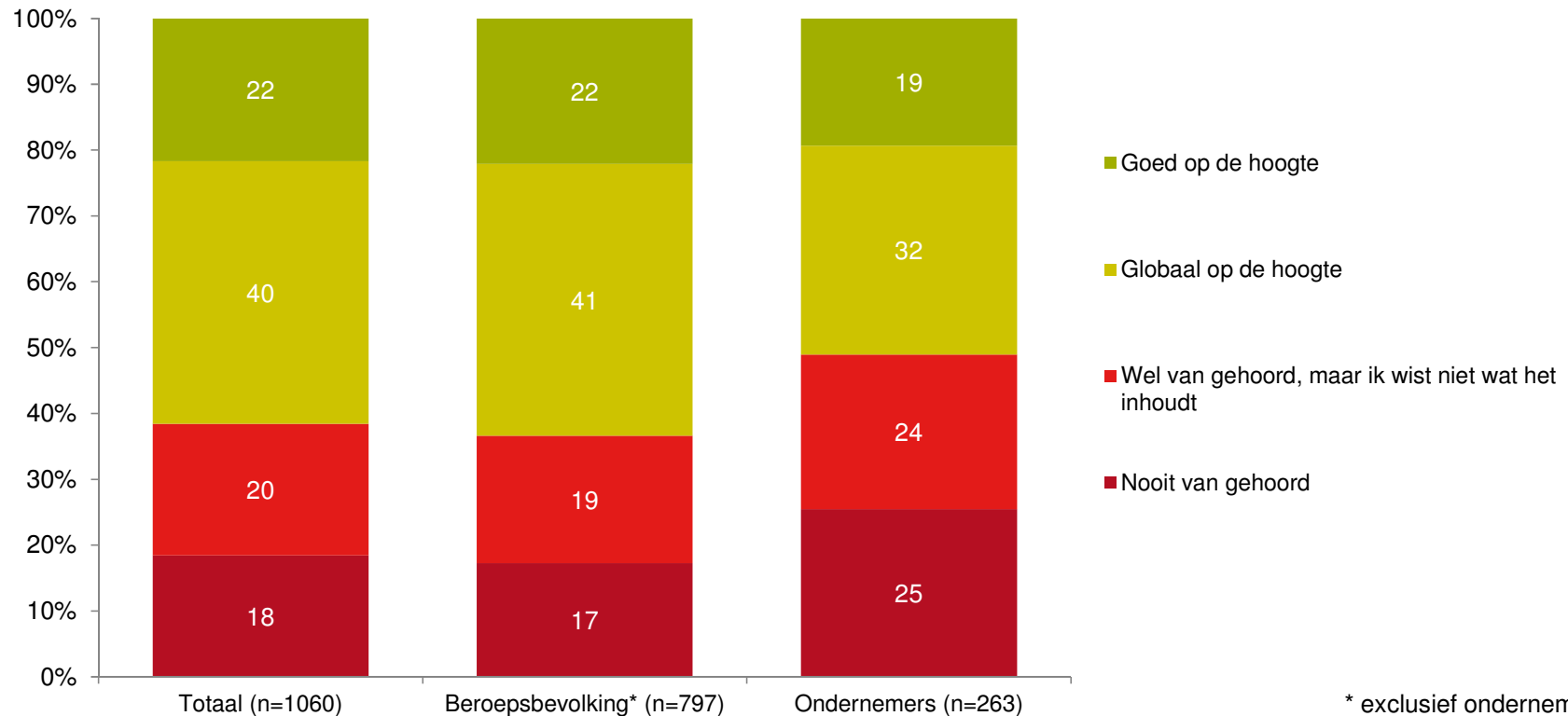

- ✓ De andere AOW-feiten zijn nog beter bekend bij de totale beroepsbevolking, hetzelfde geldt voor het gegeven dat bij een pensioen dat via de werkgever wordt opgebouwd iedereen voor zijn eigen pensioen spaart (82%).
- ✓ In vergelijking met 2013 geeft de totale beroepsbevolking in 2014 iets vaker aan op de hoogte zijn van het feit dat de werkende mensen van nu, de AOW-premie betalen voor de huidige 65-plussers (+3%).
- ✓ Tevens geven iets meer boven modale inkomens aan bekend te zijn met het feit dat de werkende mensen van nu AOW-premie betalen voor de huidige 65-plussers (94%) en dat iedereen voor zijn eigen pensioen spaart bij een pensioen dat via de werkgever wordt opgebouwd (87%).
- ✓ 50-plussers en boven modale inkomens geven vaker dan gemiddeld aan op de hoogte te zijn van het feit dat iedereen in Nederland automatisch AOW opbouwt, ongeacht de nationaliteit (beide 88%) en dat je in sommige gevallen geen AOW opbouwt, zoals wanneer je in het buitenland hebt gewerkt (resp. 82% en 77%).

B6: Was u op de hoogte van de volgende feiten?

Basis: alle respondenten
n = 1060

De meerderheid heeft gehoord van partnerpensioen, bijna een kwart is goed op de hoogte

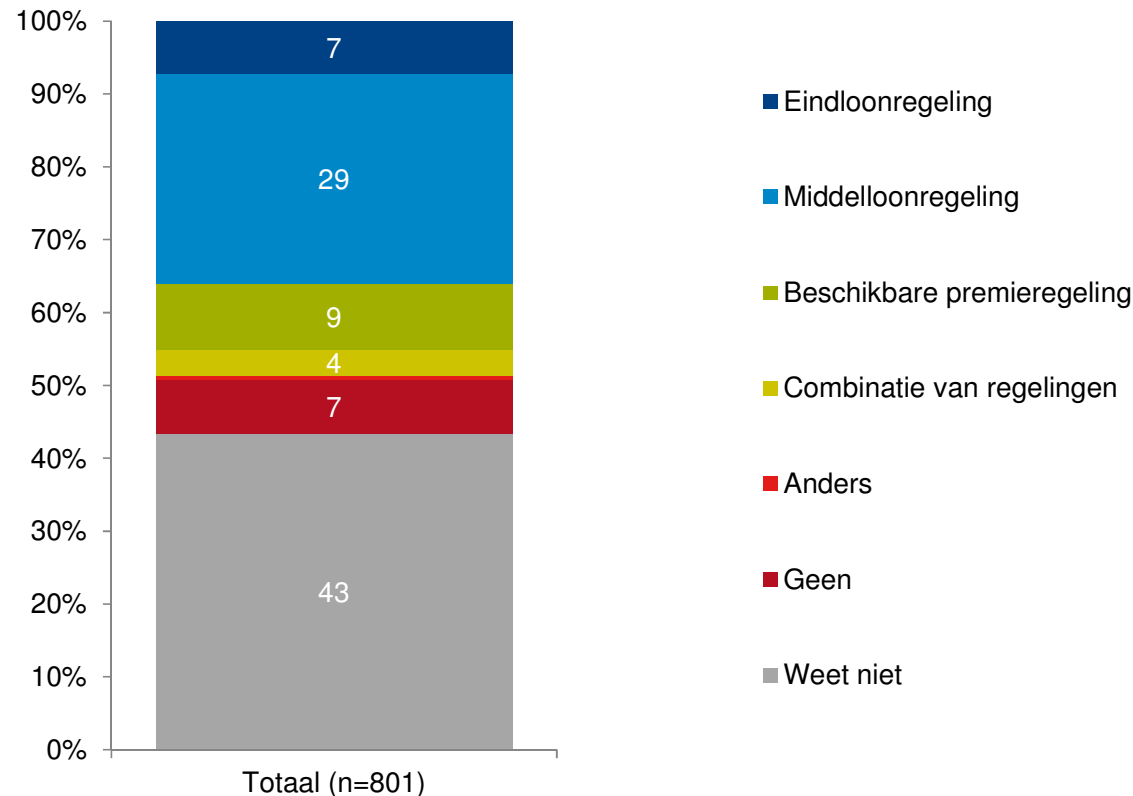

- ✓ Van de totale beroepsbevolking is 63% (goed) op de hoogte van het partnerpensioen. Ondernemers zijn met 51% minder (goed) op de hoogte, ook 21-34 jarigen (-13%), laag opgeleiden (-11%) en mensen met een beneden modaal inkomen (-15%) zijn minder (goed) op de hoogte van het partnerpensioen. Daarentegen zijn 50-plussers (+6%), hoog opgeleiden (+8%) en mensen met een boven modaal inkomen (+13%) beter op de hoogte van het partnerpensioen.
- ✓ Ten opzichte van 2013 hebben in 2014 iets meer respondenten (+3%) nog nooit van het partnerpensioen gehoord.

B10: In hoeverre was u voorafgaand aan dit onderzoek op de hoogte over partnerpensioen?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Ruim vier op de tien werkzaam in loondienst weten niet in welke regeling ze pensioen opbouwen

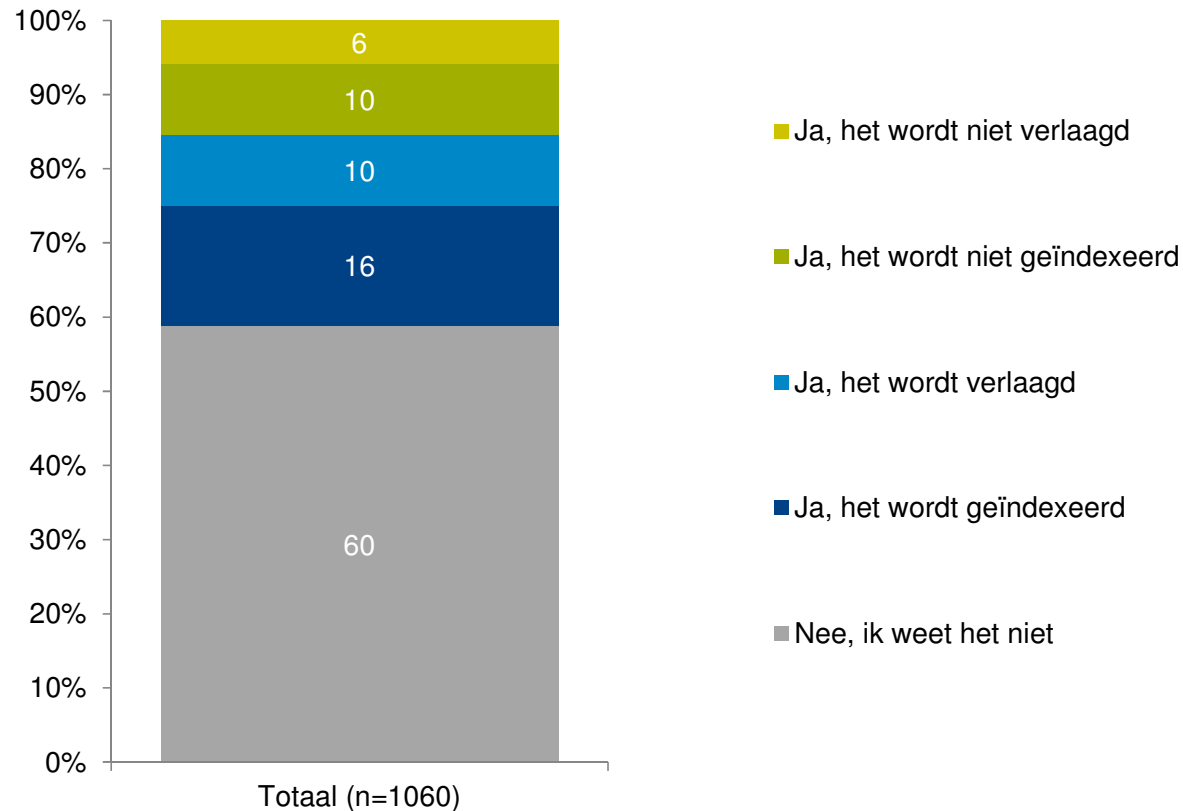

- ✓ Bijna drie op de tien personen in de beroepsbevolking (29%) bouwen d.m.v. een middelloonregeling pensioen op via de werkgever. Onder 50-plussers (40%), hoog-opgeleiden (35%) en mensen met boven modale inkomens (40%) komt dit gemiddeld vaker voor.
- ✓ De groep jongeren (59%), vrouwen (50%) en onder modale inkomens (56%) die niet weten in welke regeling ze pensioen opbouwen is groter dan gemiddeld.
- ✓ Als we de 'weet niet' categorie eruit halen en de antwoorden van de groep die aangeeft het wel te weten, vergelijken met de cijfers van De Nederlandsche Bank, dan is te zien dat feitelijk minder mensen een eindloonregeling en meer mensen een middelloonregeling hebben dan hier opgegeven.

B7: In wat voor soort pensioenregeling bouwt u momenteel via uw werkgever pensioen op?

Basis: alle respondenten die werkzaam zijn in loondienst (inclusief overheid) n = 801

Zes van de tien personen in de beroepsbevolking weten niet of hun werkgeverspensioen wordt geïndexeerd of verlaagd

- ✓ Ook hier zien we dat jongeren (76%), vrouwen (67%) en onder modale inkomens (72%) meer dan gemiddeld niet weten of hun pensioen dit jaar wordt geïndexeerd of verlaagd.
- ✓ Mannen (60%) en boven modale inkomens (24%) geven meer dan gemiddeld aan dat hun pensioen dit jaar wordt geïndexeerd. 50-plussers (15%), hoog-opgeleiden (13%) en boven modale inkomens (15%) geven iets vaker dan gemiddeld aan te weten dat hun pensioen dit jaar niet wordt geïndexeerd.

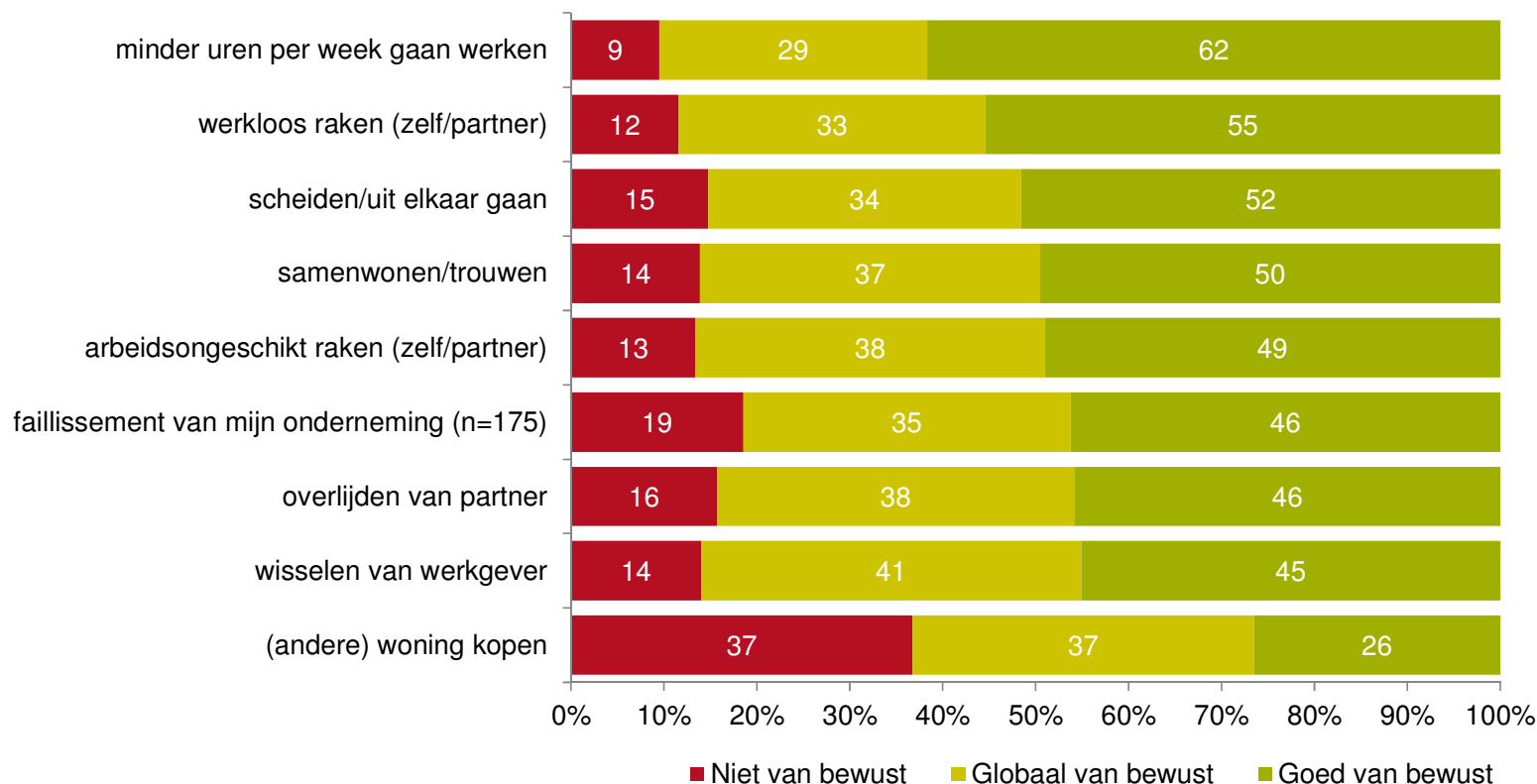
B8a: Bent u ervan op de hoogte of uw pensioen dit jaar wordt geïndexeerd of verlaagd?

Basis: alle respondenten
n = 1060

1. Kennis & bewustzijn

1.3. Life-events

Ongeveer de helft is zich goed bewust van de invloed van life-events op de financiële situatie na pensionering

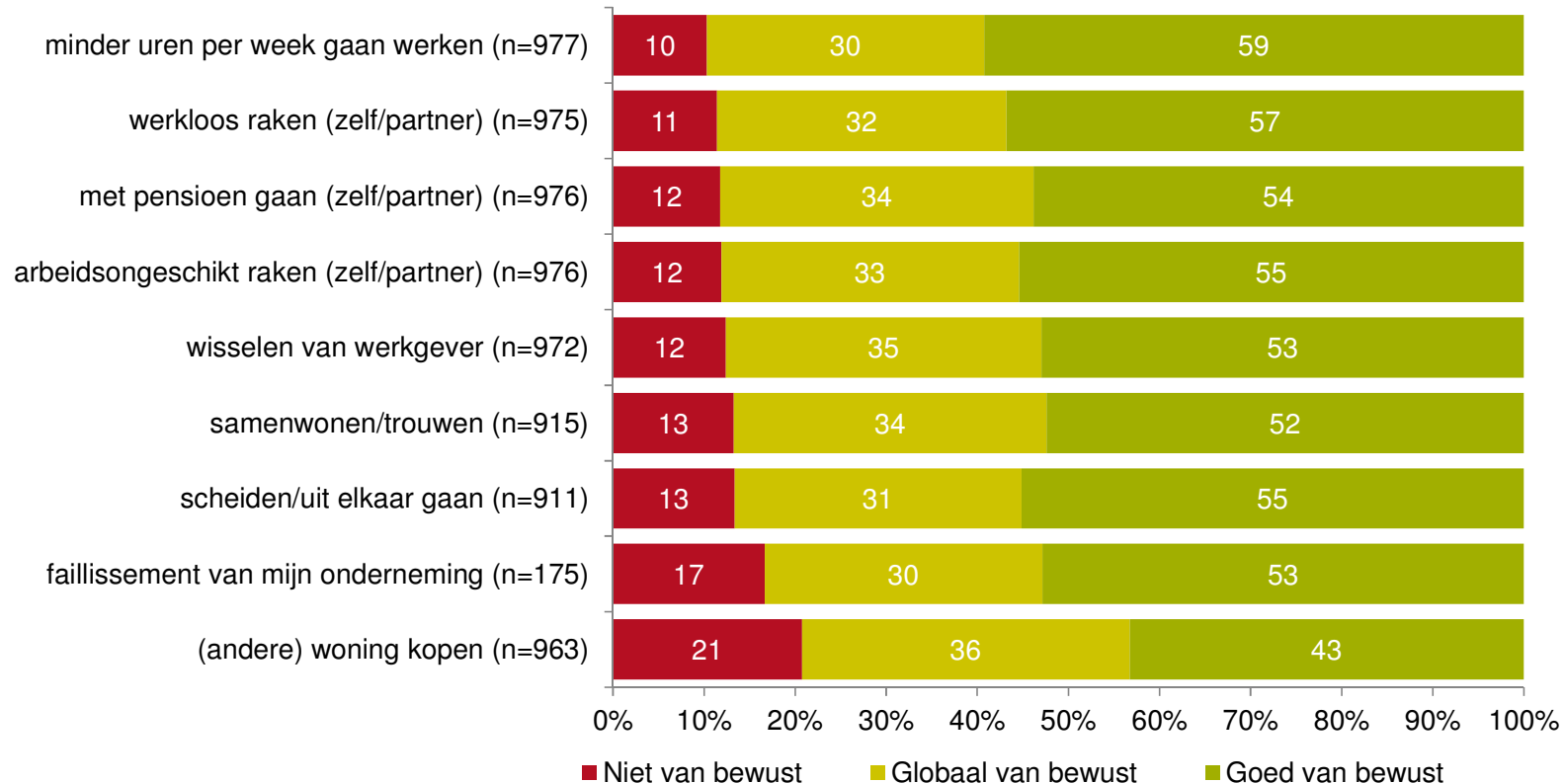

- ✓ Men staat minder stil bij de impact die het kopen van een (andere) woning kan hebben op de ouderdag. Bijna driekwart realiseert of realiseerde zich dit niet (37%) of globaal (37%). In 2014 is men minder goed bewust van de invloed van het kopen van een (andere) woning op de financiële situatie na pensionering dan in 2013 (-6%).
- ✓ Ten opzichte van 2013 is men zich in 2014 meer bewust van de invloed van samenwonen/trouwen (+5%), scheiden (+7%) en het overlijden van de partner (+3%) op de financiële situatie na pensionering.
- ✓ Mannen zijn zich minder goed bewust van de invloed van het overlijden van de partner dan vrouwen (42% versus 50%).
- ✓ Hoe ouder men wordt, des te meer is men zich goed bewust van de invloed van life-events op de financiële situatie na pensionering. Laag opgeleiden zijn zich bij alle events, uitgezonderd samenwonen/ trouwen, minder bewust van de invloed op de financiële situatie na pensionering. Mensen met een hoger inkomen zijn zich meer bewust van de invloed van life-events op de financiële situatie na pensionering.

B11: Kunt u bij iedere gebeurtenis aangeven in hoeverre u zich bewust was/bent van de invloed op uw financiële situatie na pensionering?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Minimaal vier op de tien zijn zich goed bewust van de invloed van life-events op de financiële situatie na overlijden van zichzelf of partner

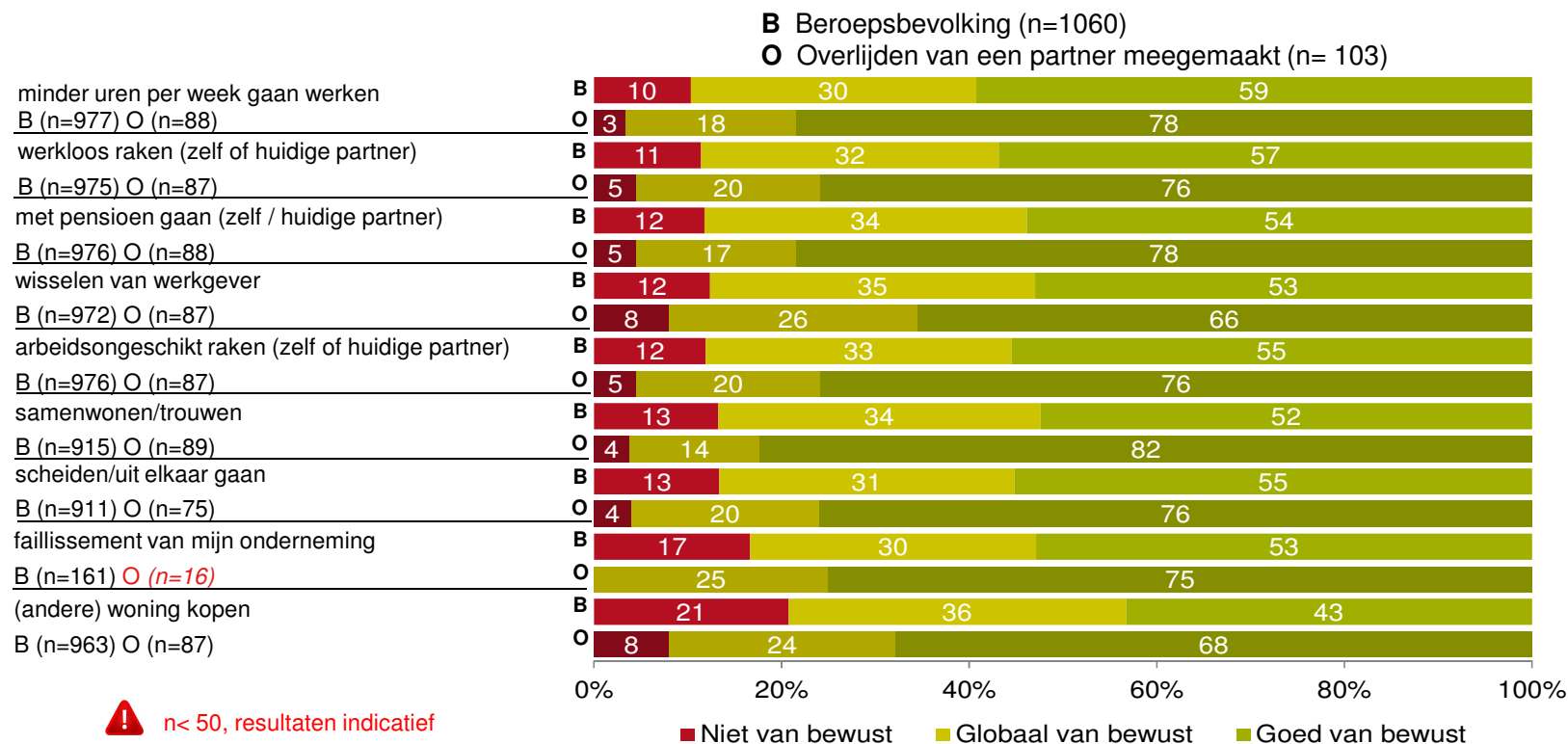

- ✓ Wat betreft de verschillen tussen de diverse subgroepen zien we een vergelijkbaar beeld als bij de invloed van life-events op pensionering. Tussen mannen en vrouwen zijn weinig verschillen in het bewustzijn van de invloed van life-events op de financiële situatie na overlijden van zelf of van de partner.
- ✓ Naarmate men ouder is, wordt men zich over het algemeen meer bewust van de invloed life-events op de financiële situatie na overlijden, met uitzondering van “wisselen van werkgever”, “arbeidsongeschikt raken” en “werkloos raken”, daarbij blijft het bewustzijn bij 35+ al op hetzelfde niveau. Laag opgeleiden zijn zich bij alle events minder bewust van de invloed op de financiële situatie na overlijden. Mensen met een hoger inkomen zijn zich meer bewust van de invloed van life-events op de financiële situatie na overlijden.

B11a: Kunt u bij iedere gebeurtenis aangeven in hoeverre u zich bewust bent van de invloed op uw financiële situatie na overlijden van uzelf of uw partner?

Basis: alle respondenten (met partner en/of kinderen)

Indien iemand het overlijden van een partner heeft meegemaakt, stijgt het bewustzijn ook bij andere life-events

- ✓ Mensen die het overlijden van een partner hebben meegemaakt, zijn zich meer bewust van de gevolgen van alle genoemde levensgebeurtenissen op de financiële situatie na overlijden (van zichzelf of van de partner).
- ✓ Het verschil in de mate waarin men zich goed bewust is van de gevolgen van een gebeurtenis op de financiële situatie na overlijden (van zelf of partner) is het grootst bij samenwonen/trouwen (30%) en het kleinst bij wisselen van werkgever (13%).

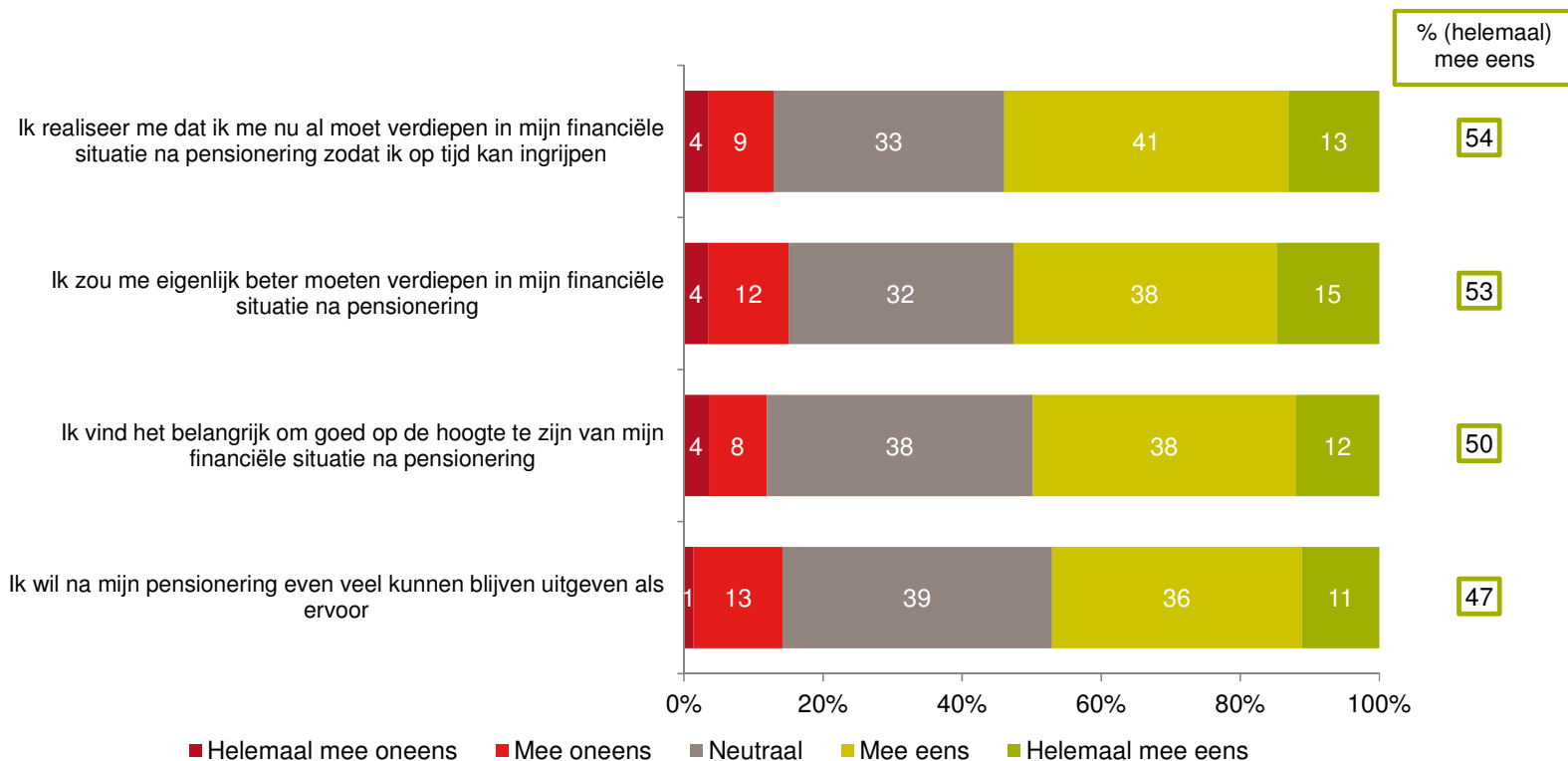
Bovenstaande grafiek is exclusief de antwoordcategorie "Niet van toepassing, ik heb geen partner en/of kinderen"

B11a: Kunt u bij iedere gebeurtenis aangeven in hoeverre u zich bewust bent van de invloed op uw financiële situatie na overlijden van uzelf of uw partner?

Basis: alle respondenten (met partner en/of kinderen)

2. Houding

Ongeveer de helft van de beroepsbevolking ziet de urgentie van het zich verdiepen in de financiële situatie na pensionering

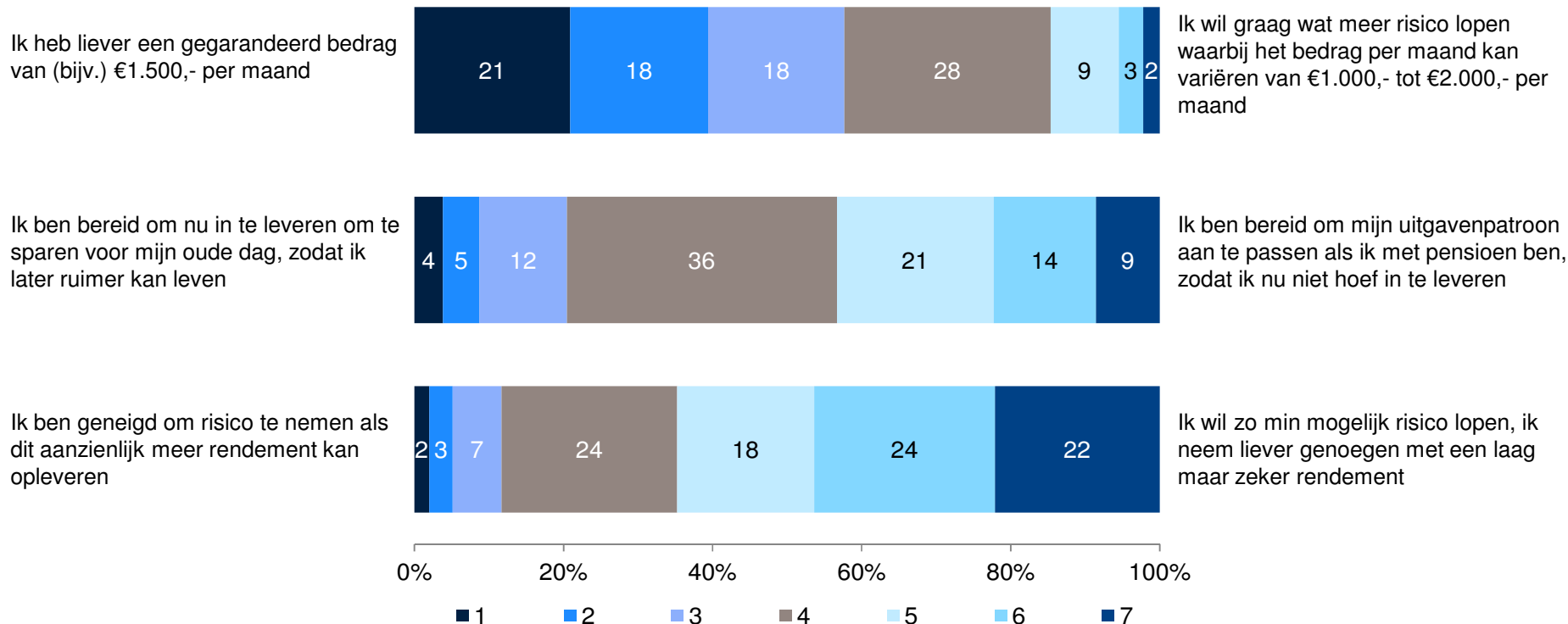

- ✓ De groep 21-34 jarigen die het (helemaal) eens zijn met de stelling: “Ik zou me eigenlijk beter moeten verdiepen in mijn financiële situatie na pensionering” is met 61% groter dan gemiddeld (53%).
- ✓ 50-plussers (62%), hoger opgeleiden (55%) en boven modale inkomens (56%) vinden het bovengemiddeld belangrijk om goed op de hoogte te zijn van hun financiële situatie na pensionering.
- ✓ In vergelijking met 2013 willen in 2014 iets meer mensen na pensionering evenveel kunnen blijven uitgeven als ervoor (+4%).

D1: Kunt u steeds aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Bereidheid om risico te nemen met het pensioen en om nu in te leveren zodat later ruimer geleefd kan worden niet hoog

Ik wil graag wat meer risico lopen waarbij het bedrag per maand kan variëren van €1.000,- tot €2.000,- per maand

Ik ben bereid om mijn uitgavenpatroon aan te passen als ik met pensioen ben, zodat ik nu niet hoeft in te leveren

Ik wil zo min mogelijk risico lopen, ik neem liever genoeg met een laag maar zeker rendement

- ✓ Vrouwen (63%) hebben vaker dan gemiddeld (57%) liever een gegarandeerd bedrag per maand. Laag opgeleiden (48%) en ondernemers (51%) willen juist minder vaak dan gemiddeld liever een gegarandeerd bedrag.
- ✓ Ten opzichte van de totale beroepsbevolking (12%) zijn mannen (16%), mensen met een boven modaal inkomen (15%) en ondernemers (21%) meer geneigd risico te nemen als dit aanzienlijk meer rendement op kan leveren. Laag opgeleiden zijn juist minder geneigd om risico te nemen voor aanzienlijk meer rendement.

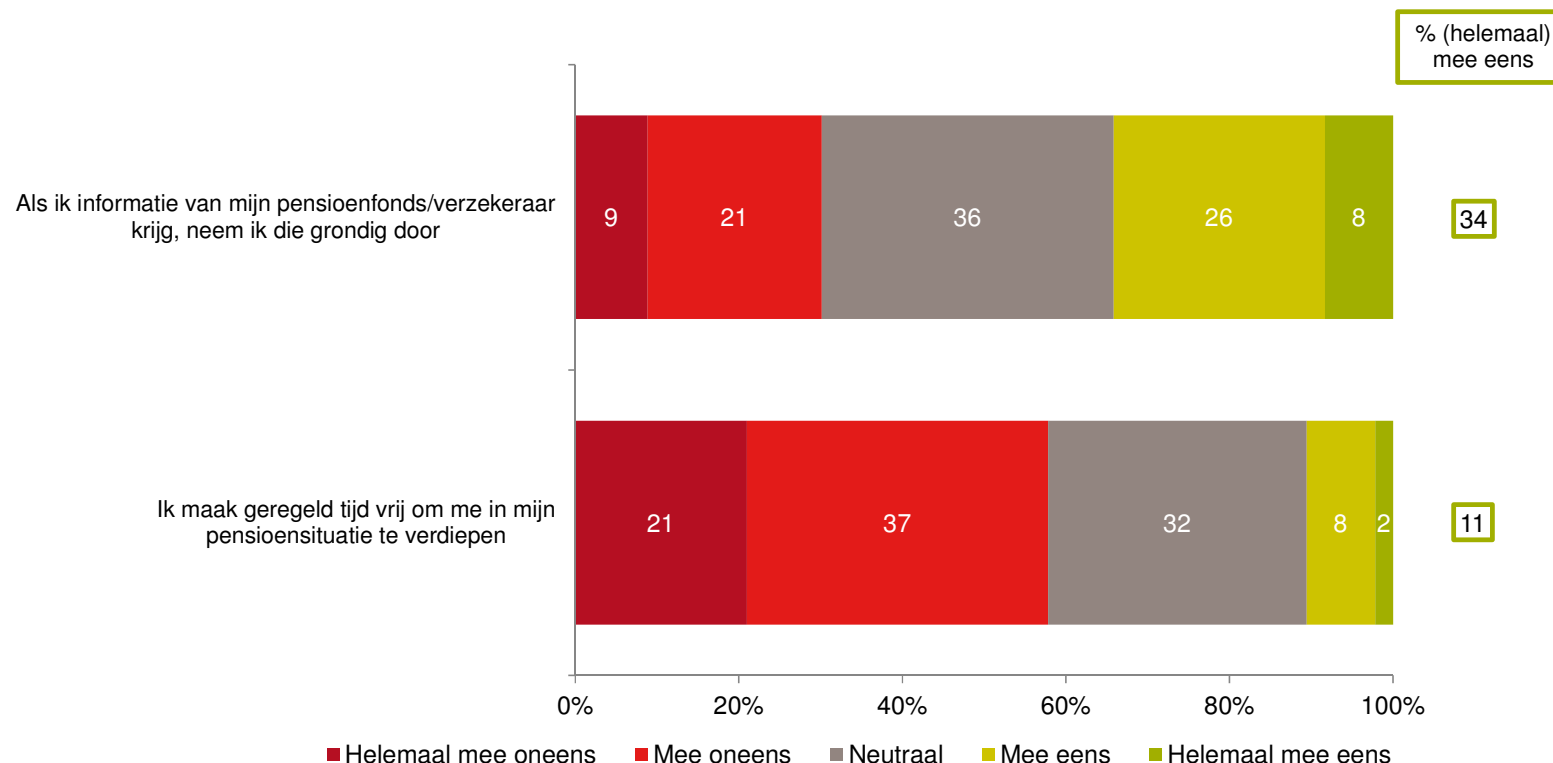
D4: Kunt u aangeven wat het beste bij u past?

Basis: alle respondenten
n = 1060

3. Gedrag

3.1. Informatiebronnen

Een op de tien maakt geregeld tijd vrij om zich te verdiepen in de pensioensituatie

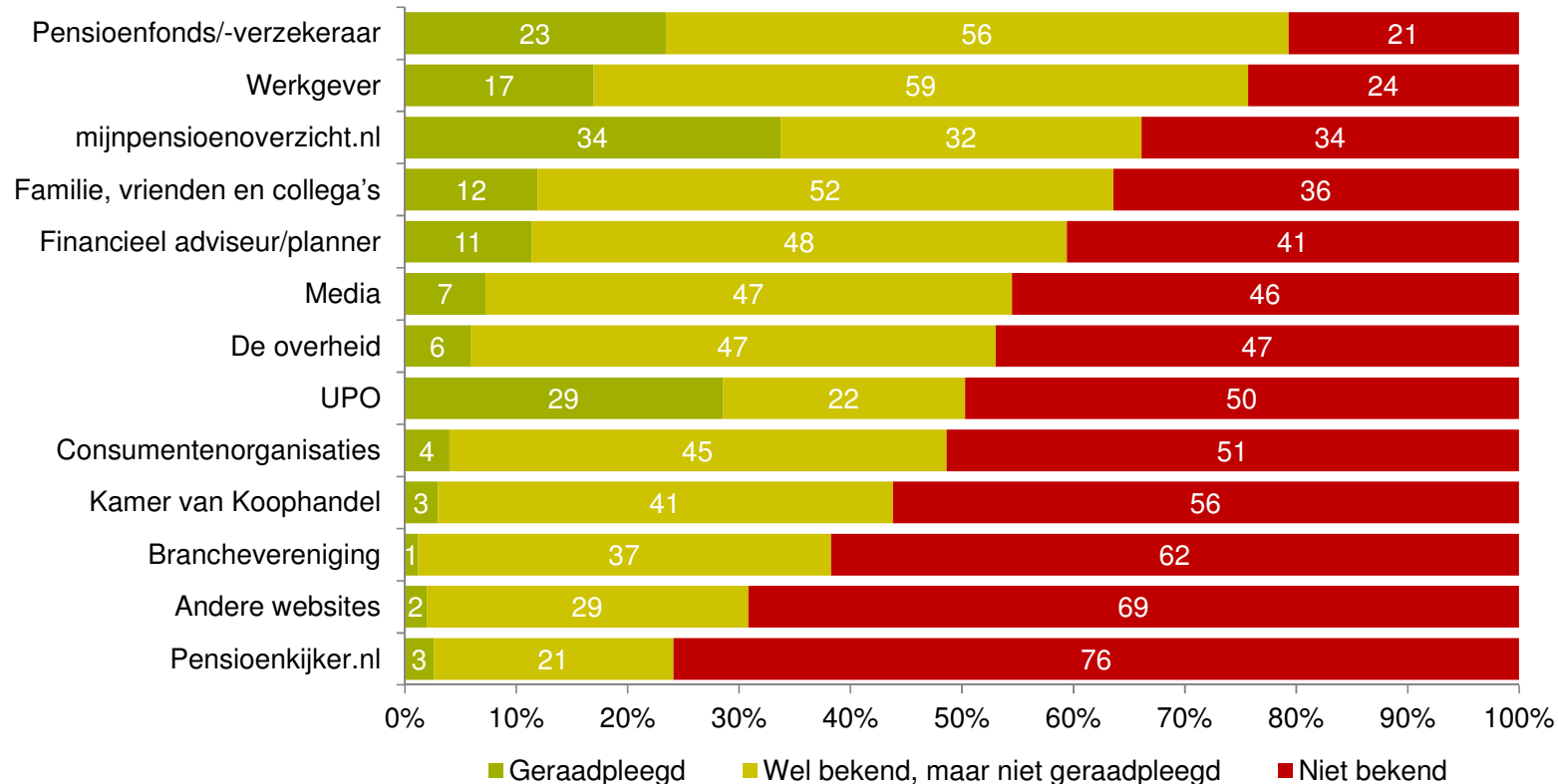

- ✓ De subgroepen 50-plussers en mensen met een boven modaal inkomen nemen gemiddeld vaker de informatie van hun pensioenfonds/verzekeraar grondig door (resp. 51% en 39%). Ook maken deze groepen geregeld tijd vrij om zich in hun pensioensituatie te verdiepen (beide 16%).
- ✓ Ten opzichte van 2013 antwoordt men in 2014 meer neutraal op de stelling: "ik maak geregeld tijd vrij om me in mijn pensioensituatie te verdiepen (+7%). Hierdoor is men het minder oneens met deze stelling (-7%).
- ✓ Vrouwen geven iets meer dan gemiddeld aan dat ze minder vaak tijd vrij maken om zich in hun pensioensituatie te verdiepen (62%), terwijl mannen iets minder dan gemiddeld aangeven minder vaak tijd vrij te maken (54%).

D1: Kunt u steeds aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Mijnpensioenoverzicht.nl, UPO en pensioenfonds/-verzekeraar meest geraadpleegde bronnen

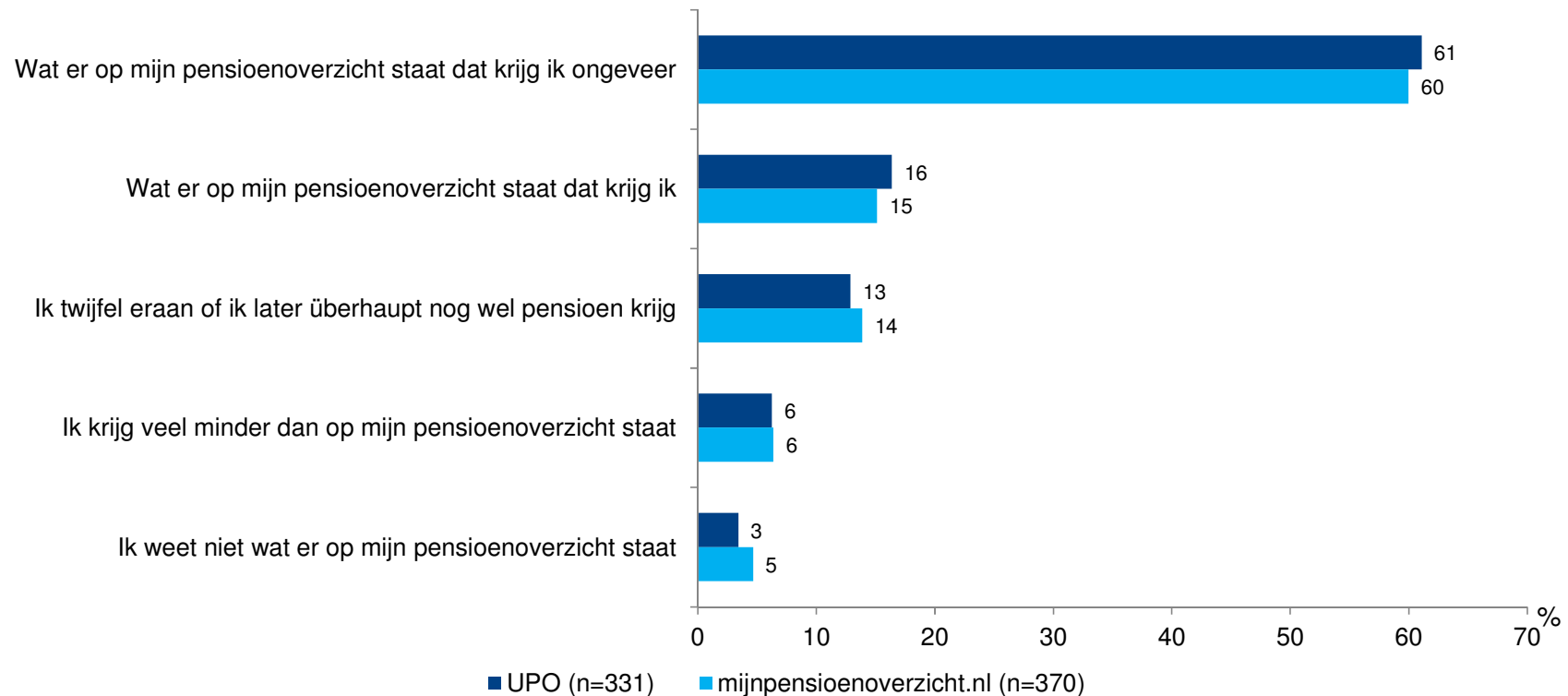

- ✓ Mijnpensioenoverzicht.nl wordt door zowel ondernemers als de rest van de beroepsbevolking het meest geraadpleegd. Het deel van de ondernemers dat de site raadpleegt is kleiner dan het deel van de beroepsbevolking (respectievelijk 24% en 35%). Ondernemers raadplegen vaker dan de totale beroepsbevolking de financieel adviseur (+7%) en minder vaak het UPO (-12%), de werkgever (-8%) of het pensioenfonds/-verzekeraar (-5%).
- ✓ Ten opzichte van 2013 is men in 2014 vaker niet bekend met de informatiebronnen via de werkgever (+8%), het pensioenfonds (+6%), consumentenorganisaties (+6%), de media (+8%), een financieel adviseur (+8%) of via familie, vrienden en collega's (+4%).
- ✓ Mensen met een boven modaal inkomen raadplegen alle bronnen vaker dan gemiddeld.

C1: Welke van onderstaande bronnen zijn bij u bekend en heeft u weleens gebruik voor informatie over pensioenen?

Basis: alle respondenten
n = 1060

Zowel bij het UPO als bij pensioenoverzicht.nl verwacht drie kwart (ongeveer) te krijgen wat er op het pensioenoverzicht staat

- ✓ Er is meer twijfel bij jongeren of ze later nog wel pensioen krijgen (26%).
- ✓ Laag opgeleiden gaan er gemiddeld vaker van uit dat ze krijgen wat er op het UPO of pensioenoverzicht.nl staat (resp. 32% en 25%).

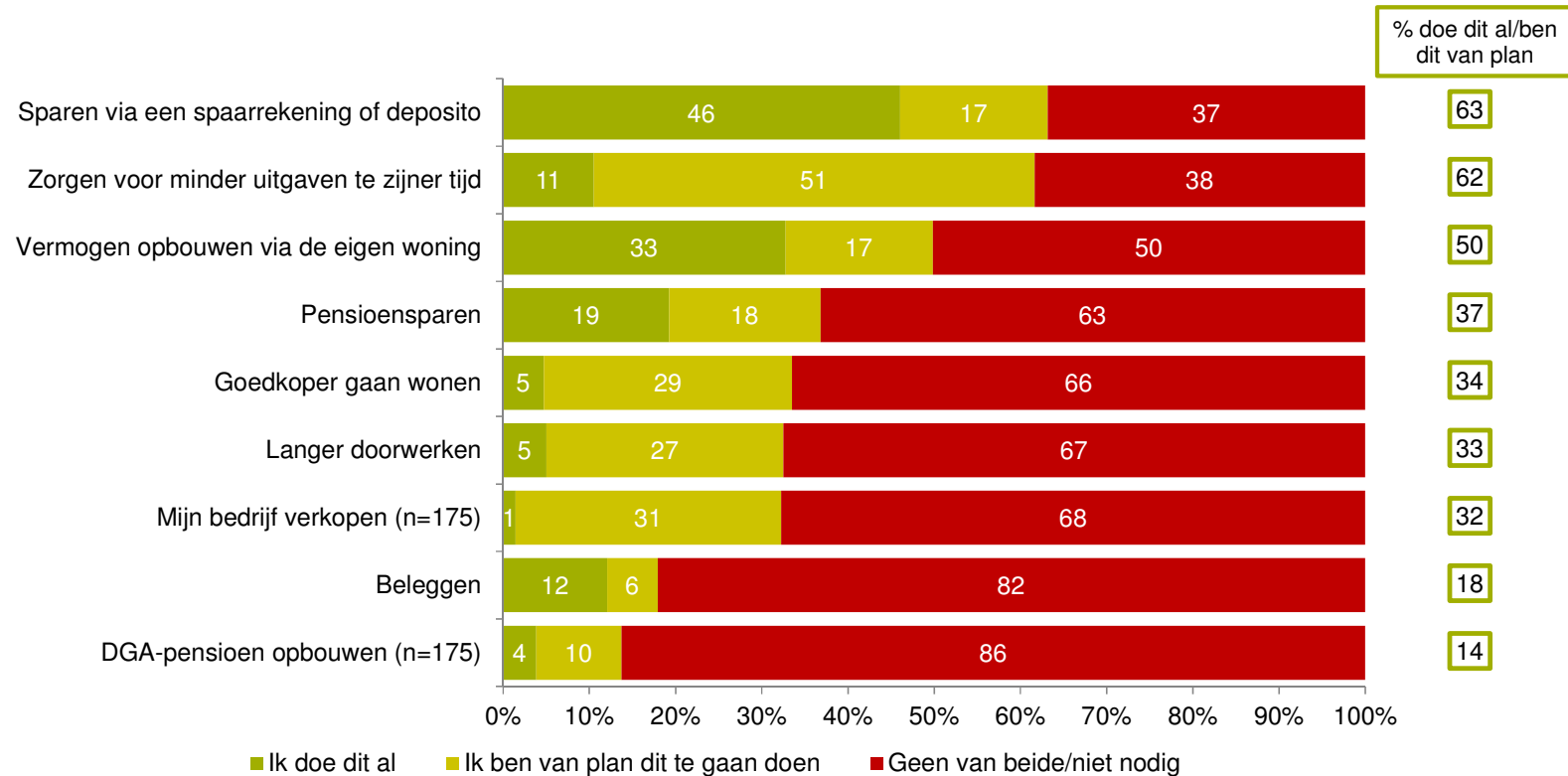
C1b/C1c: Hoe interpreteert u de informatie over uw pensioenopbouw in het UPO/Mijnpensioenoverzicht.nl?

Basis: alle respondenten die het UPO (n=331) of Mijnpensioenoverzicht.nl (n=370) hebben geraadpleegd

3. Gedrag

3.2. Maatregelen

Sparen en zorgen voor minder uitgaven te zijner tijd zijn het meest populair om **na pensionering** te kunnen leven als nu

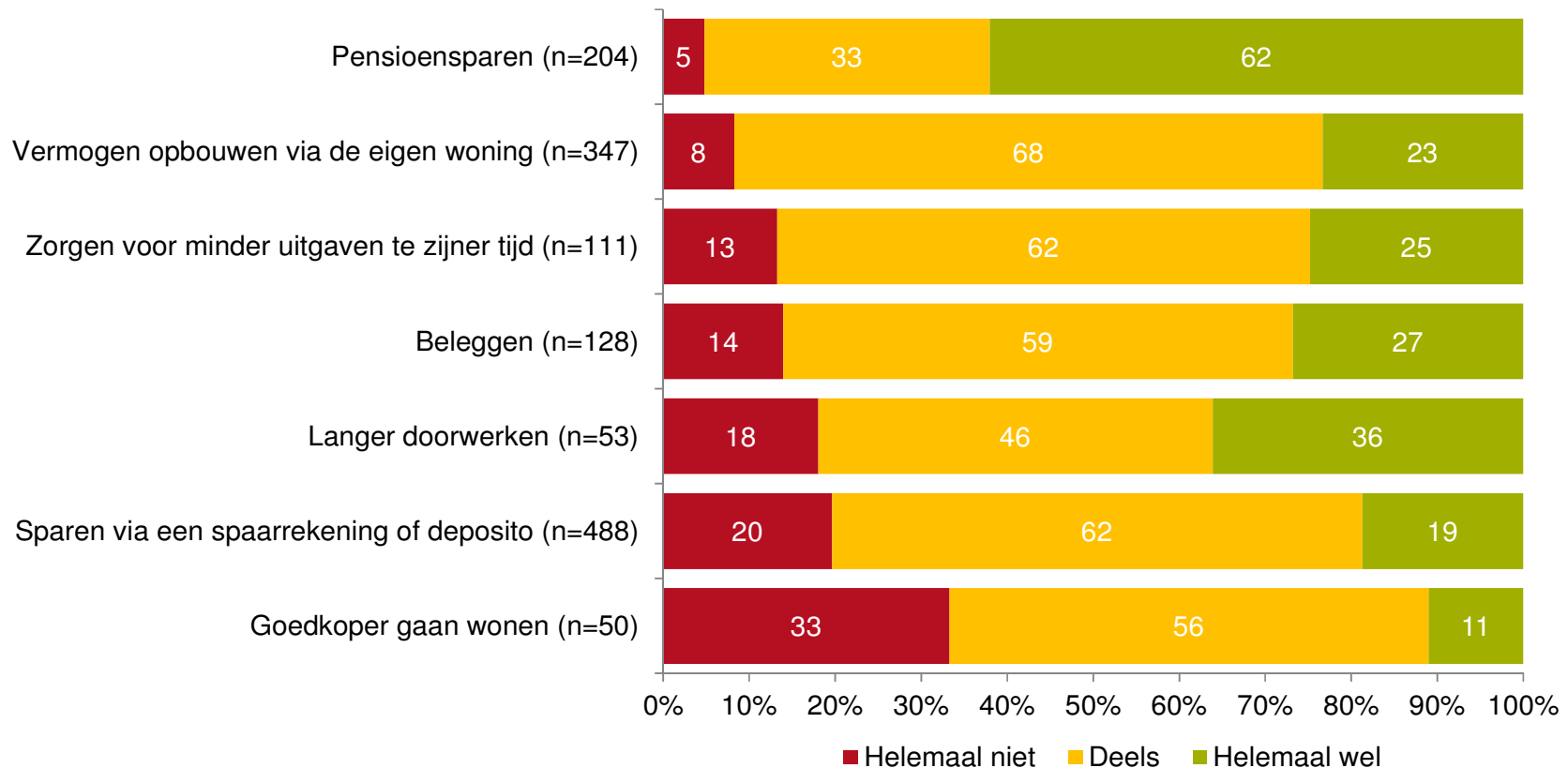

- ✓ De meest genomen maatregelen zijn: sparen via een spaarrekening of deposito (46%), vermogen opbouwen via de eigen woning (33%) en pensioensparen (19%).
- ✓ T.o.v. 2013 wordt in 2014 minder vermogen opgebouwd via de eigen woning (-12%). In 2013 gaf 34% aan een extra pensioenverzekering/lijfrente te hebben en/of te banksparen, nu geeft 19% te 'pensioensparen'. Echter de aanpassing in antwoordcategorieën maakt een 1-op-1 vergelijking niet mogelijk. T.o.v. 2013 zijn meer mensen van plan om te sparen via een spaarrekening of deposito (+7%), vermogen op te bouwen via de eigen woning (+6%) en goedkoper te gaan wonen (+6%).
- ✓ Over het algemeen hebben mannen meer maatregelen genomen dan vrouwen of zijn zij dat van plan (bijvoorbeeld pensioensparen: mannen 43% en vrouwen 31%), hebben hoge inkomens en ondernemers al meer 'inkomensmaatregelen' genomen en zijn zij vaker van plan langer door te werken en kijken zij (daardoor) minder naar de 'uitgavenmaatregelen', daarnaast zijn 21-34 jarigen meer dan de andere leeftijdsklassen van plan om maatregelen te nemen, maar doen ze dit nog niet (bijvoorbeeld pensioensparen 30% vs 18% voor 35-49jr en 9% voor de 50-plussers).

C2: Welke van deze maatregelen (om na uw pensionering te kunnen blijven leven zoals nu) heeft u genomen of bent u van plan te gaan nemen?

Basis: alle respondenten
n = 1060

De meeste genomen maatregelen zijn ook (deels) bedoeld als pensioenvoorziening

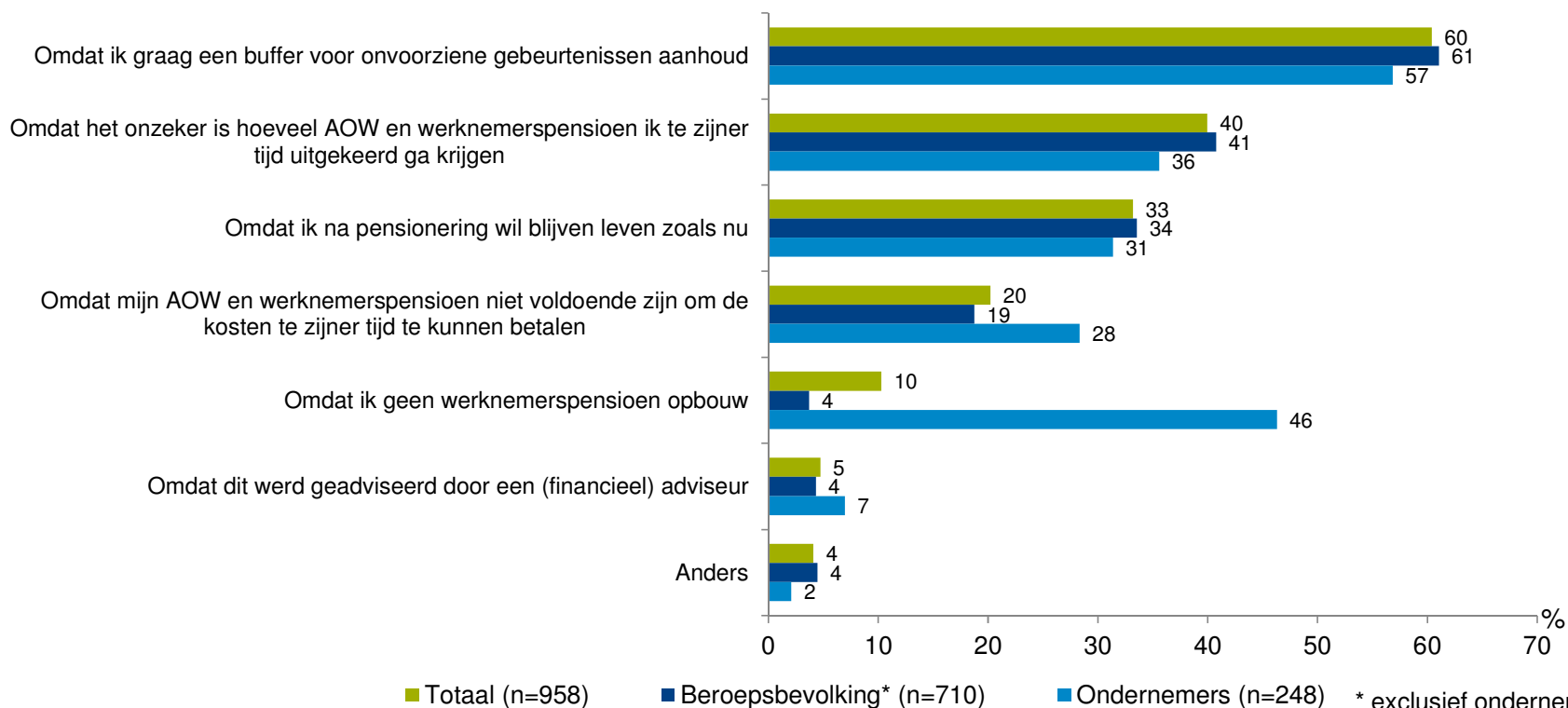

C2a: In hoeverre is de genomen maatregel bedoeld als pensioenvoorziening?

Basis: alle respondenten die maatregelen genomen hebben

N.b. Er is hier niet gekeken naar significante verschillen tussen de diverse subgroepen.

Onzekerheid over onvoorziene gebeurtenissen en hoogte van pensioenuitkering belangrijkste redenen om maatregelen te nemen

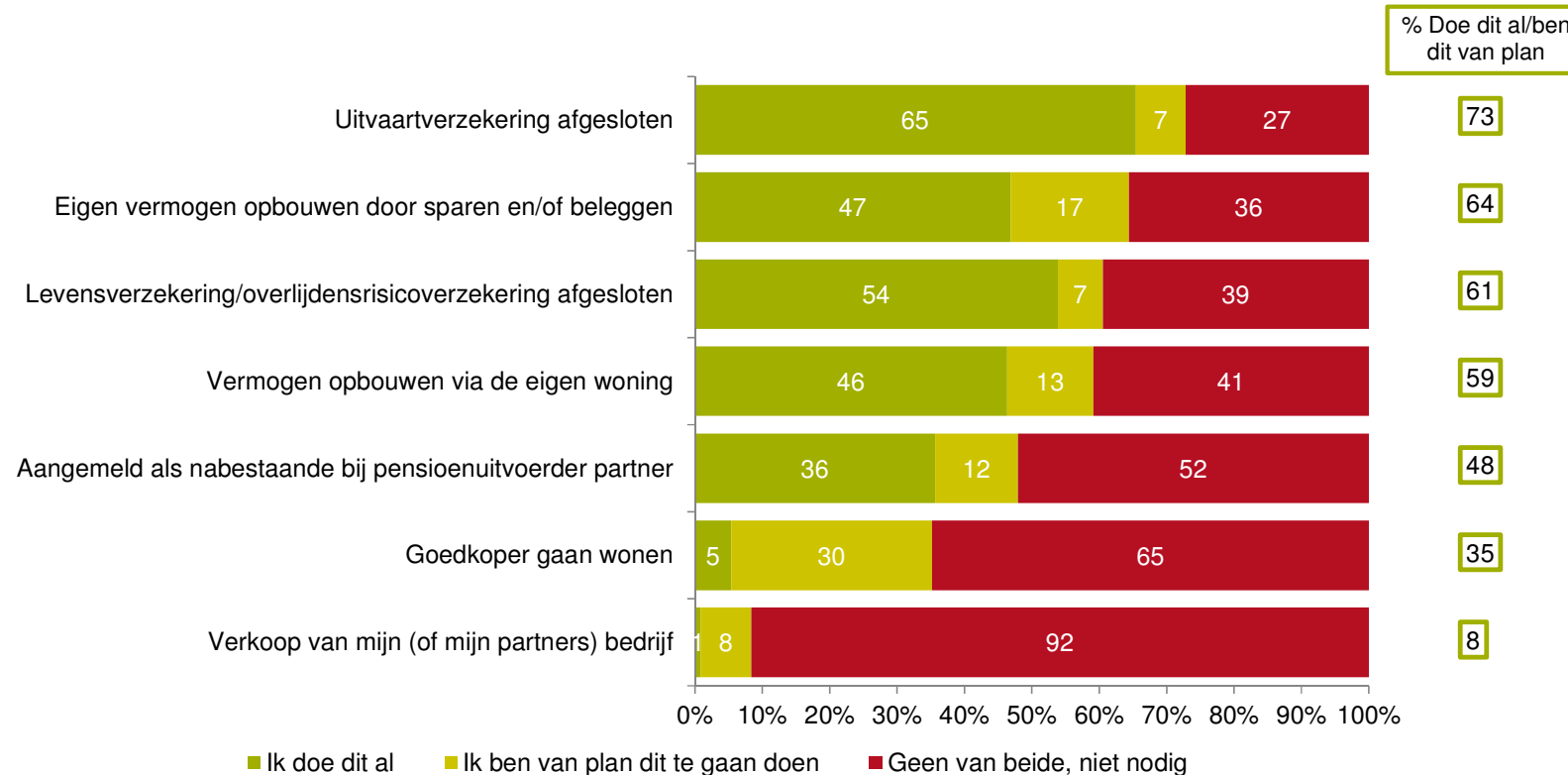

- ✓ Voor 46% van de ondernemers is het niet opbouwen van een werknemerspensioen een reden om maatregelen te nemen.
- ✓ 21-34 jarigen (71%) en hoger opgeleiden (66%) houden gemiddeld vaker graag een buffer aan voor onvoorziene gebeurtenissen.
- ✓ Laag opgeleiden (27%) en 50-plussers (26%) nemen vaker dan gemiddeld maatregelen, om kosten boven het inkomen voortkomend uit de AOW en het werknemerspensioen op te kunnen vangen.
- ✓ 50-plussers (43%), hoog opgeleiden (39%) en mensen met een boven modaal inkomen (40%) nemen vaker dan gemiddeld maatregelen, omdat zij na pensionering willen blijven leven, zoals ze nu leven.

C2b: Wat is de reden/zijn de redenen om maatregelen te nemen?

Basis: alle respondenten die maatregelen genomen hebben of dit van plan zijn te doen
Meerdere antwoorden mogelijk.

Verzekering(en) afsluiten en eigen vermogen opbouwen belangrijkste maatregelen om **na overlijden** van partner of zichzelf te kunnen blijven leven zoals nu

✓ Meer vrouwen dan mannen zijn aangemeld als nabestaande bij pensioenuitvoerder partner (respectievelijk 40% en 31%). Meer mannen dan vrouwen zijn het van plan (16% versus 9%).

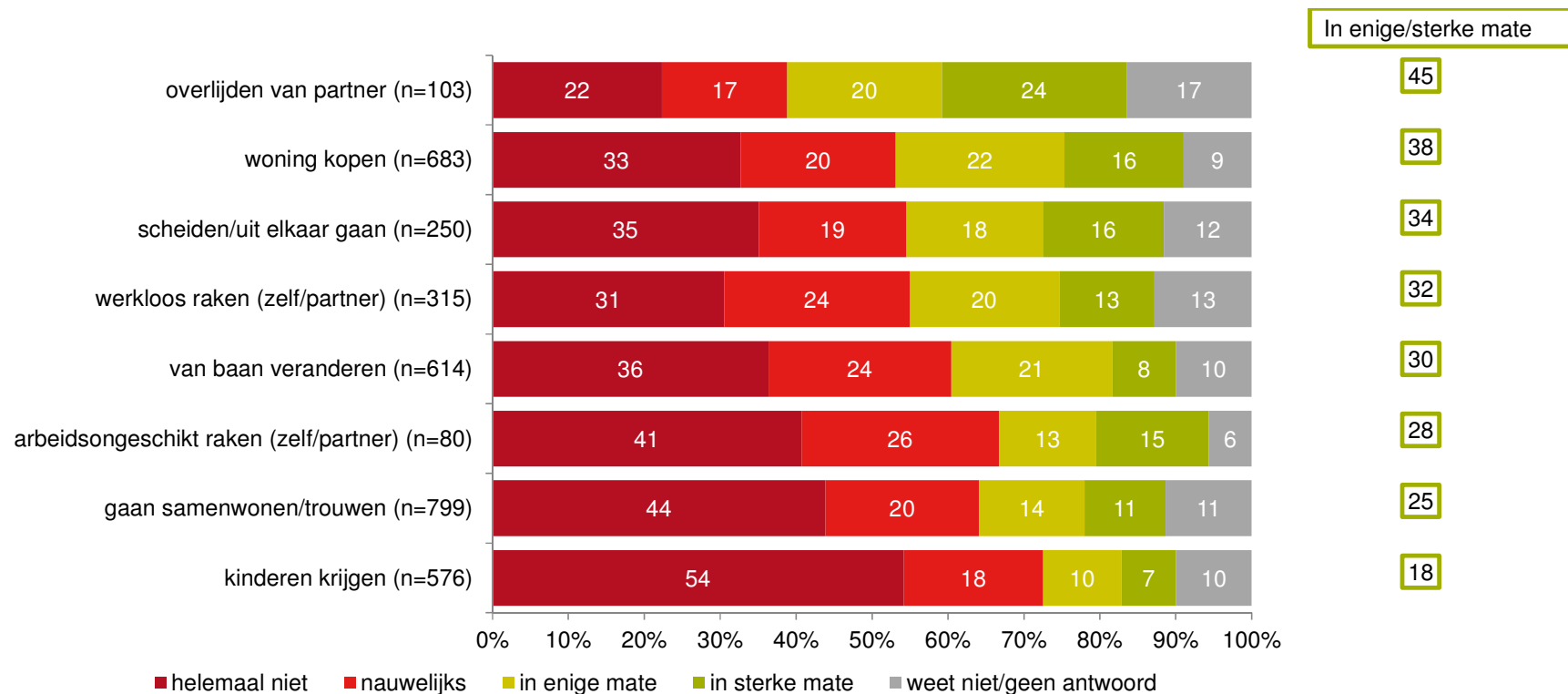
C2c: Welke van deze maatregelen (om na een overlijden te kunnen blijven leven zoals nu) heeft u genomen of bent u van plan te gaan nemen?

Basis: alle respondenten
n = 1060

3. Gedrag

3.3. Life-events

Men houdt bij life-events weinig rekening met de gevolgen voor de financiële situatie **na pensionering**

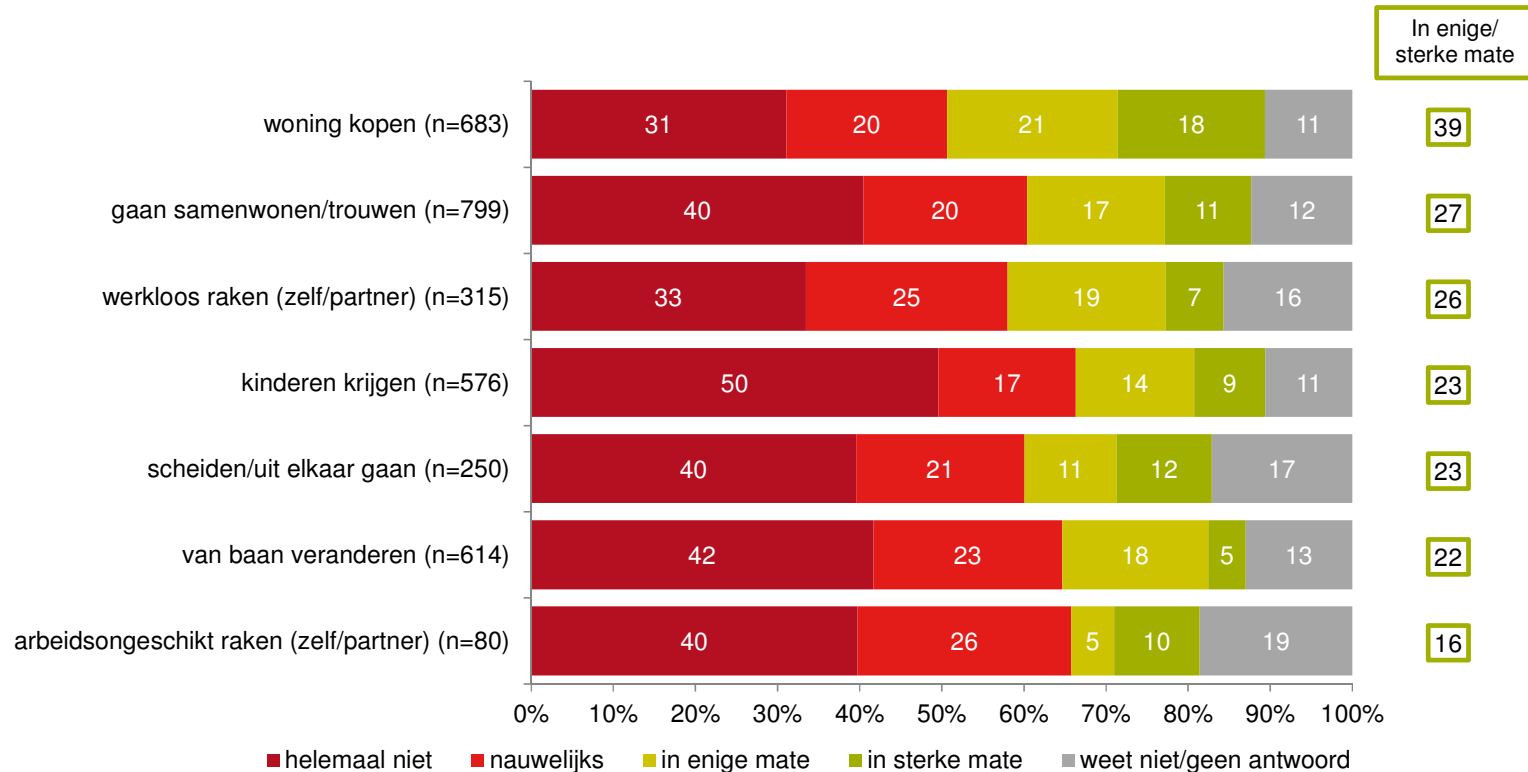
- ✓ Het zou goed kunnen dat als het rekening houden concreter wordt ingevuld door maatregelen te noemen, bij een aantal life-events de cijfers hoger zullen uitvallen.

C3: In hoeverre heeft u bij onderstaande gebeurtenissen rekening gehouden met de gevolgen voor de financiële situatie na **pensionering**?

N.b. Er is hier niet gekeken naar significante verschillen tussen de diverse subgroepen.

Basis: alle respondenten die een van de gebeurtenissen hebben meegemaakt

Vier op de tien hebben bij kopen van een woning rekening gehouden met gevolgen voor de financiële situatie van huishouden **na overlijden**

✓ Tussen de 16% en 39% van de mensen uit de totale beroepsbevolking, die een life-event hebben meegemaakt, hebben bij deze life-events rekening gehouden met de gevolgen voor de financiële situatie na overlijden (van zichzelf of partner).

C3a: In hoeverre heeft u rekening gehouden met de gevolgen voor de financiële situatie van uw huishouden na **overlijden**?

Basis: alle respondenten die een van de gebeurtenissen hebben meegemaakt

N.b. Er is hier niet gekeken naar significante verschillen tussen de diverse subgroepen.

Bijlagen

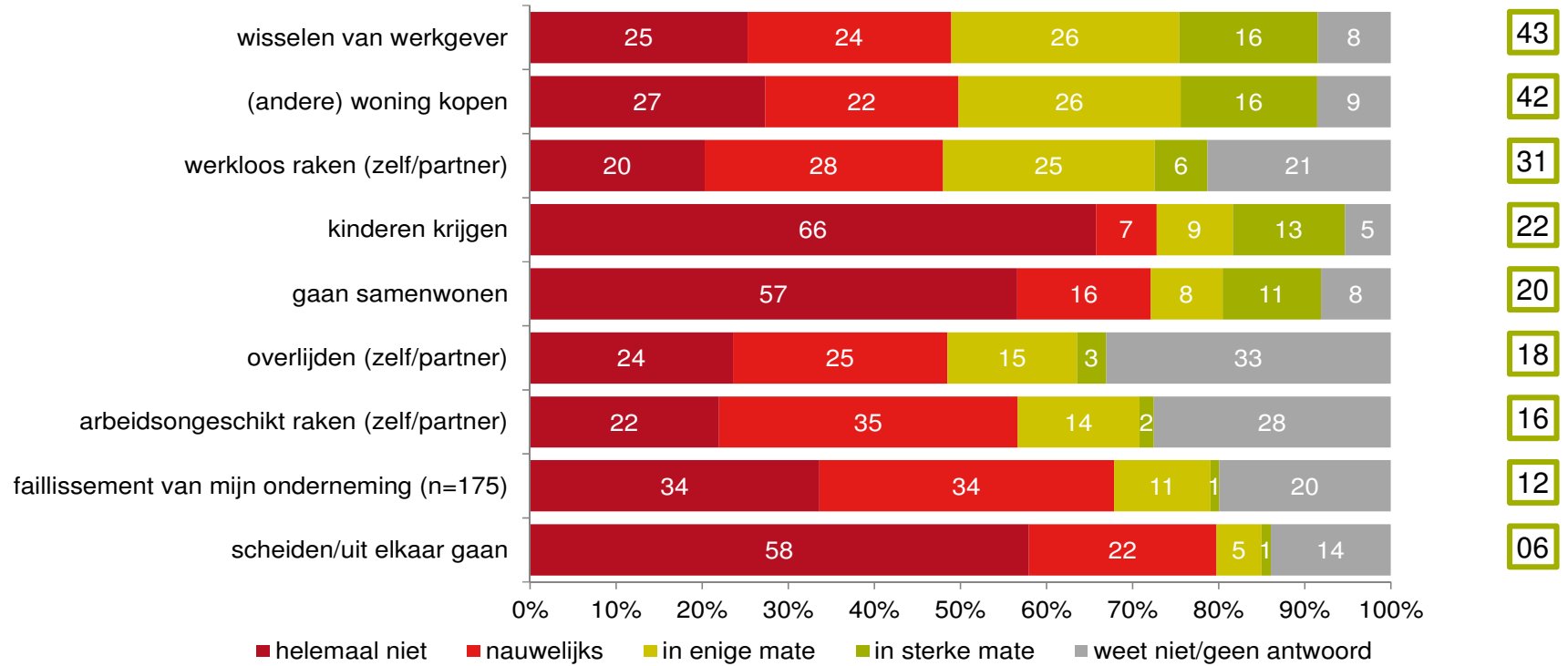
I. Profiel

Profiel		
	Ondernemers (n=263)	Beroepsbevolking* (n=797)
Werkzaamheid	%	%
zelfstandig ondernemer	100	2
werkzaam in loondienst	6	89
werkzaam bij de overheid	0	9
arbeidsongeschikt	1	1
werkloos/in de bijstand	0	4
gepensioneerd of VUT	2	2
studerend/ schoolgaand	1	1
huisvrouw/huisman	5	1
Life-events doorgemaakt	%	%
gaan samenwonen/trouwen	77	75
woning kopen	69	64
van baan veranderen	54	59
kinderen krijgen	55	54
werkloos raken (zelf/partner)	31	30
scheiden/uit elkaar gaan	25	23
arbeidsongeschikt raken (zelf/partner)	9	7
overlijden van partner	4	3
geen van deze	8	8
Huishoudinkomen	%	%
onder modaal	25	19
modaal	16	21
boven modaal	26	36
onbekend	33	25
Huishoudgrootte	%	%
1 persoon	16	21
2 personen	44	38
3+ personen	40	41
Opleiding	%	%
laag	32	27
midden	40	46
hoog	28	27
Leeftijd	%	%
21-34 jaar	16	18
35-49 jaar	46	45
50+	38	37

Wisselen van werkgever en een (andere) woning kopen worden de meest waarschijnlijke gebeurtenissen geacht voordat met pensioen gegaan wordt

In enige/ sterke mate

A6: In welke mate gaat u ervan uit dat onderstaande gebeurtenissen (opnieuw) zouden kunnen plaatsvinden voordat u met pensioen gaat?

Basis: alle respondenten
n = 1060

II. Onderzoeksverantwoording & certificering

Onderzoeksverantwoording

Doel onderzoek

Periodiek inzicht verschaffen, signaleren en monitoren van ontwikkelingen inzake de kennis, de houding en het gedrag van consumenten t.a.v. financiële situatie op de oude dag en de gebeurtenissen en factoren die daar invloed op hebben.

Methode en steekproef

Het onderzoek is uitgevoerd binnen het GfK Intomart Online panel (dat uit ruim 100.000 panelleden bestaat). Respondenten ontvingen via een e-mail een uitnodiging met daarin een link naar de online vragenlijst.

Het onderzoek is uitgevoerd onder de Nederlandse beroepsbevolking (n=1060) verdeeld in twee groepen: een steekproef van ondernemers (netto n=263) en een steekproef van de overige Nederlandse beroepsbevolking van 21 t/m 66 jaar (netto n=797) en. De steekproeven zijn representatief getrokken op leeftijd, geslacht en opleiding en op deze variabelen herwogen naar representatieve verhoudingen. Daarnaast is er herwogen op werkzaamheid, waarbij de ondernemers op het totaal zijn teruggewogen in de gehele beroepsbevolking.

Voor 2014 is de steekproef geboost met personen die het overlijden van een partner hebben meegemaakt (n=103), dit in verband met het thema "overlijden". Voor de representatieve beroepsbevolking is de groep die een overlijden heeft meegemaakt teruggewogen naar representatieve verhouding.

Veldwerk

Het veldwerk heeft plaatsgevonden van 27 juni t/m 11 juli 2014. De vragenlijstlengte bedroeg ca. 15 minuten. Tijdens het veldwerk is een herinnering uitgestuurd om de benodigde respons te behalen.

Rapportage

In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd in de vorm van grafieken en tabellen. Naast dit rapport zijn er eveneens uitgebreide tabellensets (met uitsplitsingen op diverse achtergrond- en socio-demografische kenmerken) en een SPSS-bestand beschikbaar.

Certificering

- Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met het kwaliteitssysteem van Intomart GfK dat is gecertificeerd volgens de normen van NEN-EN-ISO 9001, ISO 20252 en ISO 26362. Intomart GfK onderschrijft de gedragsregels van E.S.O.M.A.R. (European Society for Opinion and Market Research) en is lid van de brancheorganisatie MOA (zie <http://www.moaweb.nl>).
- Het is toegestaan de uitkomsten van onderzoek extern te publiceren. Wel dient in dat geval bij de onderzoeksresultaten als bron "Intomart GfK <opleveringsmaand en jaar onderzoek>" te worden vermeld.
- Exclusiviteit van verzamelde gegevens is gebaseerd op de Gedragscode van de MOA, art. 9 (zie <http://www.moaweb.nl>).

